

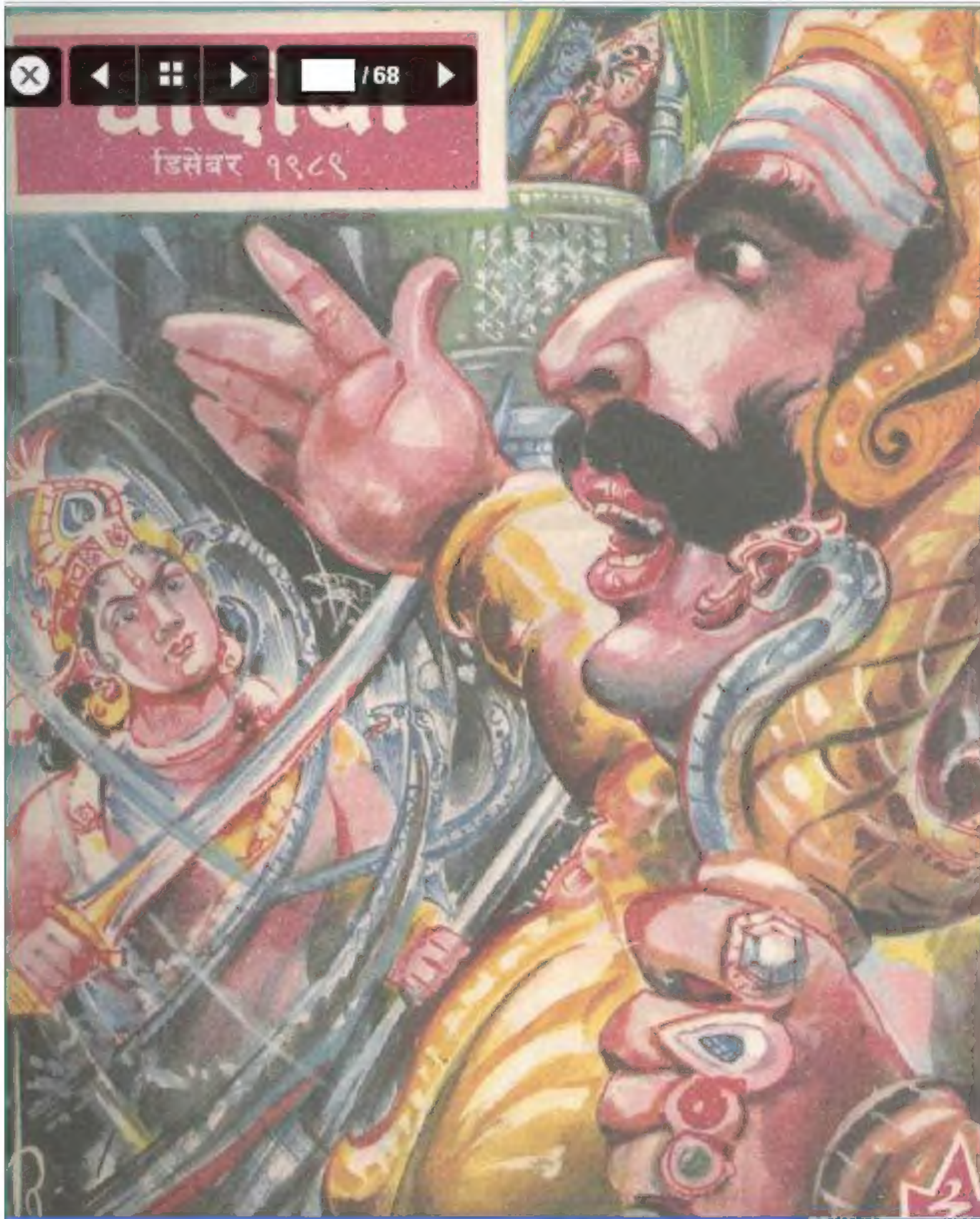

/68

राधा

डिसेंबर १९८९

A NEW YEAR GIFT TO THE CHILDREN OF INDIA FROM THE HOUSE OF CHANDAMAMA

The House of Chandamama which has been serving the nation in diverse ways for over four decades now takes a leap across the seas to bring the most sophisticated toy technology into India. In collaboration with the Sammo Corporation of South Korea, the pioneers in the field of toys in South Asia, it has set for itself the task of manufacturing the best, most durable and the safest in electronic, mechanical and stuffed toys to the delight of our children.

REMOTE CONTROL SERIES

MELBOM SERIES

KIND UP SERIES

Excellent
Choice

ELECTRONIC SERIES

CHANDAMAMA TOYTRONICS PRIVATE LIMITED
CHANDAMAMA BUILDINGS, K.S.K. SALAI

Chandamama is a synonym for quality. Chandamama Toytronic offers you the best — best in price and best in safety and durability.

वाग्विद्याच्या वातावरण

जॉब चानांकच्या स्मरणार्थ

आज जगातील बहुतांशतः कलकत्ता एक महानगर मानले जाते. पण २०० वर्षांपूर्वी इथे काय होतं? नजर पोचेल तेथ परत धान्याची शेते, हिरवीगार मैदानं ति वळची टेकाडं यापेक्षा प्रचुर प्रचुर काही खेरी वसलेली होती, या तीनही वर्गांच्या काळात या प्रदेशाचा काया-बलप झाला !

सन १९९० मध्ये जॉब चानांक नावाचा एक इंग्रज सरकारी हुकूमती किनाऱ्यावर पोचला. हात इथिया कुणती वावा अन्वय सर्व जगातील शिजन मध्ये स्थापित झालेले हो एक व्यापारी संगणक व्यापाराच्या यावाकाची आवश्यकता देशात प्रवेश करून ईस्ट इंडिया कंपनीने अनेक राजनैतिक कट, युद्धे आणि छद्मकारणा यांचा उपयोग करून हळू हळू या

देशातील अनेक राज्ये आपापसात स्वतःची या कलकत्तेकडे वसि चानांकला हुषळी नदीच्या किनाऱ्या पाठवून हात.

१४ ऑगस्ट १९९० रोजी जॉब चानांकने कलकत्ता बहुराणी मुहूर्तमेव रोवली.

कलकत्ता नगरीच्या जन्माला दोनशे वर्षे पूर्ण झाली, म्हणून हा २४ ऑगस्ट रोजी शहुरातील प्रमुख व्यक्तींनी हॅट गांथी चर्चच्या आधारातील जॉब चानांकच्या समाधि जवळ एक सभा आयोजित केली होती. शहुराच्या सैतबाबं नव्हतं करणान्या प्राचीन-नीतांनी शारेची सुचनात झाली. यानंतर जॉब चानांकच्या समाधीच्या चारही बाजूंना वृक्षारोपण केलं गेलं. सधेत अनेक लोकानी भावने दिली. वसत्यांनी कलकत्त्यात जन्मलेल्या महान व्यक्तींचे मुन-पान केले, व कलकत्त्याचा केव्हा बनवून थापले

विविध कार्य करणाऱ्या राष्ट्रीय नेत्यांवाबत आपले विचार प्रकट केले.

दीर्घायुच्याचे रहस्य

२३ ऑगस्ट रोजी सेंट जियन मरील मूल यात्रात एका वृद्धाचे आगला ११२ वा वाढदिवस मोठ्या थाटाने साजरा केला. वृद्धावतानी त्याची प्रशंसा करताना निहित की हाच जगातील सर्वोच्च बापुष्य लाभलेला वृद्ध होय. त्याच्या इतके अथवा अधिक वयाचे वृद्ध जगात अगस्त असू शकतील. पण त्यांच्यावद्दत अधिक माहिती आपल्याला उपलब्ध नाही.

वयाच्या साठोपरेत एका खाणीत काम करणाऱ्या ११२ वर्षे वयाच्या या वृद्ध बापुष्याचे नाव जॉन इन्गल्स.

"आपल्या या दीर्घायुच्याचे रहस्य काय?" जसं काही गुण-वित्तकांनी जॉन इन्गल्सला विचारले, त्याने तत्काळ उत्तर दिले-"मी

शेक पीढे नाही मि धूम्रपान करीत नाही. मी कधी कुशावर रागावत नाही. अहून पर्यंत मी गुमाराचे नाव घेतलेच नाही."

त्याच्या जवळपासचे मित्र सांगतात की त्यांनी कधी जॉन इन्गल्सला हात धोवता वा धुसवत करताना पाहिले नाही. तो कधी रागावलेला ही त्यांना दिसता नाही. या सर्वांचा अर्थ असा की तो जे काही बोकला त्याप्रमाणे आचरण ही करतो. हेच त्याच्या दीर्घायुच्याचे रहस्य होय.

आठ टन वजनाचा ग्रंथ

फ्रान्सच्या टुलाउस नगरातील एका प्रदर्शनात मुक्ताच एक ग्रंथ दाखवण्यात आला. तो चार मीटर लंब, तीन मीटर रुंद व आठ टन वजनाचा आहे.

एका स्थानिक प्रकाशक-संस्थेने आपल्या १५० च्या वार्षिकोत्सवा निमित्त ही प्रकाशित केला. व्यापार, संशोधन, वाणिज्य, प्रकाशन, कला इत्यादि विभिन्न क्षेत्रात जगातील विविध सुप्रसिद्ध मिळविले, त्यांचे वर्णन या ग्रंथाच्या तोंड गुळात चित्रितले आहे. या ग्रंथाच्या एक-एक पृष्ठाचे वजन २०० किलोग्राम आहे.

घांटीवाले भूत

गिरिपुर गावात केशवदास नावाचा एक

वांगडीवाला रहात असे. वांगड्या ठेवण्याकरता त्याच्याजवळ एक डकलगाडी होती. सर्व वांगड्या बाजीवर छान पाडून, गाडी डकलत गावण्या गल्ली-बोळातून वांगड्या विकत तो ओरडे-"वांगडीवाला आला ताई!" अन् त्याच वेळी गाडीला बांधलेली घंटाही तो वाजवी. घंटेचा तो आवाज थोडा मंजूर वाटे.

एक दिवशी केशवचा व्यापार खूप छान झाला. शेवटी संध्याकाळ होताच तो घराकडे परत फिरला, रस्त्याच्या कडेला चिचेच एक ढलं बोरलं झाड होत. तिथे एक खोडकर भूत होतं. आज कुणाला छळावं पाच दिवारात होतं ते! इतक्यात गाडीची घंटा वाजवत येणारा केशव त्याला दिसला. भूताने आतापर्यंत घंटा कधी पाहिलीच नव्हती. गंमत वाटली त्याला!

पटकन् हवेत उडून भूताने केशवच्या हातची घंटा ओढून घेतली अन् नाहीच झाले ते! भूताला पाहून केशवची भीतीने थोबडी स्तब्ध गेली! बावळून तो तेथून पळत सुटला अन् गावच्या बावडीवर पोचला. तिथे जतलेल्या लोकांना त्याने थापा टाकतच सर्व हसित सांगितली.

पण त्यांच्यापैकी कुणाचाच त्या गोष्टीवर विश्वास नसेना! एकादा लोडकर मूलगा अंधाराचा कापटा घेऊन याथी घंटा घेऊन पळून गेला असेल असा विचाराने ते सर्व त्याला हसले! खरी मोष्ट अशी, कि त्यांच्यापैकी कोणी भूत कस ते कधी पाहिलेच नव्हतं!

मानंतर दुसऱ्या दिवसापासून ओळीने 'बुद्धी के शाल' विकणाऱ्या चरणदासच्या गाडीची घंटा, मुलांची शाळा चालवणाऱ्या परमानन्द गुरूजींच्या ओसरीवरची घंटा

होनासी पडित

अन् जहाय अनेक वरांतला बंटा नाहीसा होत राहिल्या.

जसा माण केवढ्याच्या बोलण्यात काही लपवें होतं असें काढू लागलं गाव-वाल्यांना। अन् एका वाळवंटा बरात ही गोष्ट खरीच होती हे ही सिद्ध झालं. गोष्ट जशी पहली की भुतांते अवा बंटा चोरला होत्या, त्या सवें आपल्या गळ्यात जडवून रात्रीच ते भूत गावामधून हवेत धरंगत खोड्या करू लागलं। मुलांना खूप संयत वाटे। पण त्यामुळे गावातल्या लोकांची झोप उडाली। भूत माण रात्रभर स्वतःची कर-मणूक करून घेई, अन् दिवसा जिवेच्या आवावर वसून झोप काडी।

वा भुतांच्या उपद्रवापसून बापली कधी सुटका करून घ्यावी, हे काही गावकऱ्यांना उमरगेना. अशातच एकदा बेंकटेश मानिकराते चांधडीवर बेंकट धोखी भिरकायला सुद्धात केली—“पहा बाबांनो, मला संधी मिळीत, तर मी या भुतांना पिटाळून लावीन.” सग एका दिवशी संव्याकाळच्या वेळी तो काही लिंब आणि कडू निंबाचा पाला घेऊन गावात आला. निंबाची छकळं हवेत छडवून निंबाच्या टहाळावर हवेत गरगरा फिरवत, स्वतःधीच घुमट घुमट त्याने काही मन्त्र म्हणायला सुरुवात केली. त्याच्या त्या मन्त्रप्रभावाने भूत तिथे येऊन तर रोवले; पण मानिक-कांधार गळ्यातली छोटीशी चांदीची बंटा हिडकून ते पसार झालं।

ते पाहून बेशागाने बेंकटेश बापली छात्री पिटून घेऊ लागला। लोक आणखीनच जासून गेले. बेंकटेशचा गुरू पणिरामदाई म्हणू लागला कि—“तसलं खोड्याळ भूत मी सुद्धा आपल्या आयुष्यात कधी पाहिलं नव्हतं।” त्याच्या देहो नगात आलं की आपले मान केवळ माणसांचं मुडसलन करण्याच्या सुतांनाच लापू पडतात, पण वसल्या खोडकर मुवापुडे काही ते कामाचे नाहीत। शेवटी तो ही मुकाट्याने आपल्या बरी निघून गेला.

अशातच एक दिवस जहायत शिंकत असलेला वसन्त नावाचा एक तरुण या गावातल्या आपल्या एका सातेवाऱ्याकडे रहायला आला. केवळ साडजीच गप्पे, तर बायला बुद्धिमानही होता तो. आपलं जोतं लडवून त्या भुतांच्या गावतून पळवून लावायचं ठरवलं त्याने.

एका रात्री हातात एक मोठीशी पंटा घेऊन वसंत गावच्या गल्लीतून केन्ना गाक लागला. खोड्या वेळातच, त्याच्या अपेक्षे-प्रमाणे भूत आपल्या खवळल्या पंटा वाजवीत त्याच्यासमोर हजर झाले. पण आपण घर खुश झालो भूत तुम्ही हिंमत त्याला पाहून वसंत बराही न पावरता त्याच्यासमोर जविकल उभाच राहिला. मला ही देऊन टाकून निघून जा बरं मावर भूत आपले शेडे मोढे डोळे सरगरा दगून।”

फिरवीत आपल्या तोंडातून आगीच्या ज्वाला काढू लागलं.

ते पाहून हसत हसतच वसन्त म्हणाला—“अरे, अजून अवा येऊ मशीच माण बोकल रहा म। किती बंडी माहे इथं, ज्ञान कुकट्या शेक मिळतोय मला।”

वसन्तचं बोलणं ऐकून आळा हुंकापच बन्द करीत भूत आश्चर्यचकित होऊन म्हणालं—“मला वाटलं होतं की, इतर लोकांसारखा तुम्ही मला पाहून हातची पंटा घेऊन देऊन पळून जाओच दगून। वा, वा। आपण घर खुश झालो भूत तुम्ही हिंमत त्याला पाहून वसंत बराही न पावरता त्याच्यासमोर जविकल उभाच राहिला. मला ही देऊन टाकून निघून जा बरं मावर भूत आपले शेडे मोढे डोळे सरगरा दगून।”

वसन्त म्हणाला-“घंटा घेऊन काय करशील तू? तुला काहीही वाजवता यायची नाही वध!”

“काय म्हणालास? वाजवता येणार नाही हो घंटा मला? या वध किती घंटा लटकतायत माझ्या गळ्यात. अशा जोरात वाजवून वाजवतो तुला त्या, कि कानाचे पडदे फाटून बहिराच होशोल वध तू!” असं म्हणून भुताने घंटा वाजवायला सुरुवात केली.

त्या आवाजालाही न भिता वसन्तने म्हणले-“मी तुला ही घंटा एकाच अटीवर देईन. अट अशी, कि तू अर जी वाजवू शकला नाहीस तर हे गाव सोडून निघून जायचं. कबूल?”

“अगदी कबूल! ही काय फार अवघड अट आहे काय!” असे म्हणून भुताने हात पुढे केला. वसंतने त्याच्या हातात घंटा दिश्याबरोबर त्याने ती हलवायला सुरुवात केली. पण घंटा काही वाजेना!

भुताने घंटेचा आतील भाग तपासून पहात म्हटले-“ही तर चक्क फसवणूक आहे. माझ्या आत लोलकच नाहीये! वाजेलच कशी ली? तू तरी वाजव पाहू वाजवून! तरच अटीप्रमाणे मी गाव सोडून जाईन.”

वसंतने घंटा आपल्या हातात घेऊन हलवून दाखवली, अन् काय आश्चर्य! छान आवाज आला त्यातने!

ते पाहून धावतून भूत म्हणाले-“तू तर मोठाच सान्त्विक दिखतोस! जिकलास तू; वचसाप्रमाणे मी वाता गाव सोडून जातो!” असं म्हणून भूत हवेत उडाले अन् गाव सोडून मोठ्या वेगाने ते निघून गेले तेथून!

वसन्तला हसू आले! तंवर हलूच त्याने आपल्या पोकळी सटीच्या आतून कोपराला बांधलेली एक छोटी घंटा सोडवून बाहेर आडली! वसंतने बेव्हा हात हलवला तेव्हा भुताने खरं तर याच घंटेचा आवाज ऐकला होता. पण त्याला कुठे वसन्तची युक्ति कळली?

डाकू युवराज

[२]

[पुणेथ राज्याची राजधानी शालिपुर हे एक संपन्न शहर होते. राजपरिवाराचा मागेवर्तून सेनापती वीरसिंह याने राजकुटुंबाचा खेलास करणारा कायस्थान रचला. युवराजाच्या वाडिविथी हे नाम तरकावचा घाट त्याने घातला. ही घाटमी कळताच राजाने राणीला मुखासह गुप्त भुरारी मागणे बाहेर काढून लावले. पुढील हकिगत आता वाच. —]

“दार उघडा दार!” कठोर आवाजाले शेजारच्या राज्यातून आणले असावे ओरडण्याचे शब्द ऐकू आले. राजा ते तर उघडसासारखे उमळया मारत होते! शान्तिदेव जरा वेळ गप्पच उभा राहिला. पुन्हापुन्हा ओरडूनही दार न उघडल्याने गुन्हा दरवाजा उठावण्याचा आवाज होऊन आला शिपायांना धोर धरवेना, एक मोठोशी दरवाजाची आणखी मोठा स्वर ऐकू कुठई जाणून तिच्या साह्याने दरवाजा बाला. “दार उघडा!” छिन्नकीच्या गुप्त तीड्याचा वेत स्थानी केला. तुळईच्या दारातून राजाने हलूच बाहेर पाहिले. हणक्यात आता दरवाजा नवकीच मोडेल राजाला अपरिचित असे वहा शिपाई हे राजाने ओळखले, अन् त्याने एक युक्ती त्याला दिसले. वीरसिंहने यांना बहुधा करायचे ठरवले. दरवाजावर जोरदार

“बांदोबा”

प्रहार करण्याच्या उद्देशाने तुळई उचलून शिपाई प्रथम बहानारा फाटले मागे सरकले अन् नंतर एकदम धावत पुढे येऊन त्यांनी तुळईचा जोरदार प्रहार दारावर केला. याच क्षणाची वाट पहात असणाऱ्या राजाने तेमक्या त्याच नेळी दरवाजा बातून उघडला. स्वामुळे त्या अवजड तुळईसह शिपाईही तोल जाऊन होंडवळी पडले। तरदार उगारून त्याच क्षणी राजा-त्यांच्या-वर तुटून पडला, काम चढलेच हे कळावल्या जातच राजाने दोन शिपायांची मूडकी धडावेण्टी केली।

“अरे पळाला, पळाला!” बाकीच्या शिपायांनी एकच ओरडा केला.

“अरे पकडा त्याला. काहीही करून मारून टाका! नाहीतर तुमची सर्वांची डोकी छडवीन मी! खबरदार!” दुसरा एक जोरदार आवाज त्या कोलाहलातून उठला. खोरसहाचा हा आवाज राजाने बरोबर ओळखला.

इकडे राजवाड्याबाहेर असला मोठ्या उत्साहाने दारूकाम पहात उभी होती. कृत्रिम गगनचुंबी जाणाऱ्या आकाराच्या रंगीबेरंगी दारूकामाचे गोळे कानठळ्या बसणाऱ्या आवाजात फुटत होते. राज-बाड्याच्या जात चालू असलेल्या मुनश्च-क्रीची कल्पना त्या विचारा राजनिष्ठ प्रजेला झुळीच नव्हती।

राणोच्या मज्हालाला तसे बनेक दरवाने व खिडक्या होत्या, पण त्या साऱ्या बन्द केल्या गेल्या होत्या. राजा कोणत्याही दारातून बाहेर पडला तरी त्याला समसव-पाळा पाठवण्यासाठी हातात नंग्या तत्तवाची घेतलेले सुसज्ज सैनिक तसे हजर होतेच।

समोरच्याच जिन्याकडे राजा एकदम धावला. तेथील पहाऱ्यावरच्या शिपायाने आपली तलवार उगारली, पण पडकत आपले डोळे दाकवून राजाने ती थार चुकवता मज्जे उडी मारून लापते त्या शिपायाला बाली पाडून तो भराभर पायच्या चडू लागला. जिन्याच्या बरच्या

टोकाचे दार बन्द होते. राजा त्याची कडी काढू लागला, इतक्यात दोन शिपाई धावत बर गेले. पण एकाच प्रहाराने राजाने दोघांही सारो इकलून दिले. प्राणान्तरक आवाज करत दोघही जिन्यातून बसलेले खाली गेले. दार उघडून राजा बाटा छतावर जाऊन पोचला.

राजवाड्याबाहेर जी क्षतिग्रस्ताची चाल-लेली होती, तिबडे पहात लोक टाळचा राजवत होते, आरडाओरडा करत होते. मोळी-बावडी ती जनता आपल्या युवराजाचा वाढदिवस मोठ्या आनन्दाने, उत्साहाने साजरा करीत होती. इकडे राजदम्पतीचा मृत्युघोषी चाललेला लडा थोडा माहीतच नव्हता. राजावर अतोनात थडा असलेली ती जनता व प्रत्यक्ष त्यांचा राजा यांच्यात तसे पाहता आत्ता केवळ बोंडच अंतर होते. तरीही त्यांच्यापर्यंत पोचायचा मार्ग राजाला सुचत नव्हता.

कोणीतरी बर चढून येत असल्याची चातुल लागली राजाला! त्याने दाराजवळ उभे राहून आवाहन दिले—“अर कोणी पळा पकडायचा प्रयत्न केला, तर जिवन्त ओडणार नाही मी त्याला! खबरदार कोणो पुढे चाल तर!”

“अरे मारून टाका त्याला! पेटाराभर सोने बक्षिस देईन त्याला! जन्म भर कष्ट

केलत तरी मिळणार नाही असे घन एका क्षणात मिळविण्याची क्षमि पुन्हा तुमच्या जीवनात येणार नाही. प्राण वगाला मारून आता या क्षणी चाला मारून टाका आणि पेटारा भर सोने मिळवा!” पायऱ्यांखाली उभे राहून कोणीतरी शिपायांना प्रोत्साहन देत होते. अरेरे! लोभीपणाने माचूस काप करीत मज्जे काय नाही!

“सोने! सोने!” बोरडत मोठ्या उत्सा-हाने, खुरखीने तलवारी उडपवत दोन शिपाई जिन्याबद्दल पुढे म्हायचा प्रयत्न करू लागले.

“च्या! पेटाराभर सोने च्या!” जसे म्हणत राजा त्यांच्यावर प्रहार करू लागला।

हातातल्या तलवारी मळून पडून-“आई व! मेळो, मेळो!” म्हणत ते दोघेही जिन्या-वकून खाकी पडगडले. पेटारा मर सोंन कमवायला गेले ति आपले प्राण रमावून वसले.

राजा आता स्वतः सुरक्षित स्थानी होता. जिन्या वकून आता कितीही क्षिणई आले तरी तो त्यांना समजवनास पाठवू शकत होता. परंतु वीरसिंहाने काही सैनिक दुसऱ्या बाजूने भितीला निशी लावून वर बागायच्या उघड्याला लागले. राजाच्या पहिल्यापासून ही मोठी काटलच होती. एकीकडे जिन्यावरून वकून येणाऱ्या सैनिकांना तोंड देत असताना मोठ्या सावधानीने त्याने दुसऱ्या बाजूकडेही लक्ष

ठेवले होतेच! अचानक त्याला दिसले की एक सैनिक आपल्या हातातला लांबलचक भाला रोखून पुढे येत आहे! एकाच उडीत पुढे झेप घेऊन राजाने त्याला लाय मारली, तो सैनिक किचाळी कोडून ताली जमिनी-वर पडला. राजाने खाकी वाकून पाहिले, तेव्हा त्याला दिसले की आणखीही काही सैनिक किडीवरून चकून येत आहेत. किडीच खाकी पाराकी म्हणून राजाने तिच्यावर जोरवार प्रहार केला.

परंतु इतक्यात आणखी काही सैनिक चिन्वाने वर आले व काही येतच होते. राजाने ओळखले की, अशा प्रकारे लटकण्यात काही ह्शोल नाही; परिस्थिती अधिकाधिक बिकट होत चालली आहे.

विरसिंहाने कमीत कमी शंबर तरी सैनिक नक्कीच बरोबर आणले असणार! पोडयाच वेळात ते आपल्याला घेरतील; एकट्या आपण किती वेळ तोंड देऊ शकणार! राजा मृत्युला भीत होता असे नाही. अन् या स्थितीतही त्याच्या मनाला एक संतोष होता, कि आपण राणी व सुवराज यांना सुधारतून बाहेर काढून गद्यपरिस्थितीतून वाचवले आहे. अगो-दरच नाहीत असणाऱ्या मृत्युपेक्षा ही अज्ञात स्थिति खूपच बरी!

या वेळात सधुसैनिक राजाच्या नजळ आले. राजाच्या डोक्यावरून काकाशात गावेळी आतिषवाजीचा एक गोळा फुटला; साणि त्या उज्जळात त्याला एका सैनिकामागे

उम्या वीरसिंहाचा नेहुरा स्पष्ट दिसला. सैनिक नक्कीच बरोबर आणले असणार! “विश्वासघातकी, पापी, हरामजादा! बाबब पाहू आपला प्राण!” असे म्हणत राजाने रागाने हात-ओठ खात कमरेला लटकावलेली घुरी काढून वीरसिंहावर फेकली. वीरसिंह वेळीच वपळाईने बाजूला सरकला, पण तरीही त्याचा बावा कान थोडासा कापला गेलाच. या प्रहाराने वीरसिंहाचा पारा अधिकाच चडला. त्याचा राग अनावर झाला.

“मारा त्याला!” बर्धसिक घोषाने वीरसिंह गरजला. धिपाई ओठधा उत्साहाने राजाकडे वळले, परंतु इतक्यात राजा धिपायांनी महालाच्या भिंतीला लावलेल्या किडीवरून उतरक लागला.

"जरे, जी शिडी काली पाडा; पाडा लवकर!" वीरसिंह बोरकत घुटला. त्यावेळी दोन तीन सैनिक त्या शिडीवर लढत होते; तरीही छतावरच्या सैनिकांनी शिडी काली पाडली. त्यावेळी राजा शिडीवरून अव्यपेक्षाही अधिक काली उतरला होता; त्यामुळे तो अगदी सहजपणे उडी मारून जमिनीवर पोचला आणि त्याने शिडी उचलून मामीक बाजूच्या तटाका लावली.

"शिडी काली ओढा रे लवकर!" छतावरून वीरसिंह हा प्रकार पाहून बोरकत लागला. का रबाचे सर्व सैनिक पाहूनच छतावर पोचले होते. आहीही करून राजाला

पकडून देऊन पेटारावर सोनं मिळवण्यासाठी ते तेथे जावे होते. शिडीवर चढणारे पांढटचे दोन सैनिक शिडी ढकलल्यामुळे काली पडून चांगलेच जखमी झाले होते. ते विचारे तसेच उठून अंगठत शिडी काली ओढायला निघाले. पण तेवढ्यात राजा शिडीवर पोचलाही होता. तरीही ते ती शिडी काली खेचू लागले.

"मुत्तानी! आता कष्टाला शिडी काढी पावू पाहताय? तो तर बर मिती बर पोंचला. जा त्याच्या पागे अन् सांगितलेकं काम करा. बर चढा जन् कसही करून त्या राजाला मारून टाका. तुम्हाला पेटारा वर सोनं मिळवायचं आहे की नाही? पुन्हा सांगतो, बघी मामी हांथ नंतर घेणार नाही. ही हीच वेळ सोनेरी! चढा बर आणि त्याला मारून टाका. पेटारा वर सोन्याचे भनी आ!" वीरसिंह छतावरून वरवला.

तटाका भागूनच धुमती मरी बहात होती. तमाच्या यिलोवर जयें राहून काळा पुढे आपण काय करावे मानहून राजा विचार करू लागला. काताच्या जकमेतून रक्त बहात बघूनही त्याची पर्वा न करता वीरसिंह बराबरा काली उतरला. राजा एकदा जिवंतपणे घुटला तर आपले कोरे उडवले जाईल हे तो पक्के पाहून

होता. "वर चढा लवकर कोणोतरी. धनुं काही करून त्या राजाला मारून टाका." असे म्हणून त्याने स्वतः राजावर भाल्याचा नेम घरला, बरोबर नेम घेऊन भाला फेकण्यात प्रवीण असल्या- अड्डे राजानेच एकाच वीरसिंहाची मोठा सात्कार केला होता।

वीरसिंहाने राजाकडे भाला फेकला. चांदग्यामुळे समकणाच्या आकाशात भाला सरंजन पुढे गेला. पुढे जाऊन तो बरोबर लागला की माही हे कोणाला दिसले नाही; पण राजा मात्र भितोवरून अचानक माहीसा झाला होता।

वीरसिंहाने झटकन शिंदोवरून चढून उतरून खाली डोक्यावर पाहिले, भाला लागल्यामुळे राजा नदीत पडला की त्याने आपण होऊन पाण्यात उडी मारली हे कळायला काही मार्ग नव्हता। कसे ओळखायचे की भाला लागून राजा मरून नदीत पडला की ऐन वेळी तो आपला प्राण वाचवून नदीत उडी मारून पळाला?

आपल्या चारी बाजूंना वग्या असलेल्या सैनिकांना वीरसिंहाने विचारले— "राजाला माला लागल्याने तुम्हापैकी कोणाला स्पष्ट दिसले?"

पण सर्वेच सैनिक उदास दिसत होते. पेटाराभर खोर्न हातवेग येण्यामुळे ते विचारे बुःखी झाले होते.

"सहाराब, आपण फेकलेल्या भाल्याचा नेम चुकेलच कसा मुळी?" एकाने वीर-सिंहाची खुशामत करावचा प्रयत्न केला.

"गप बस! माझा भाला लागून राजाला पडतामा तु प्रत्यक्ष पाहिलेस का मोस! नाहीतर तोंड बंद कर आरल. उगाच बकवास करू नकोस." राणाने वीरसिंह ओरडला.

त्याचं गरजणं ऐकून सर्वे सैनिक एकदम चिडीचुप झाले! वेगाने वाहणाऱ्या नदीच्या पाण्याकडे वीरसिंह पहात राहिला. त्याला वाटले की खळखळ वहाणार हे पाणी आपल्याला पाहून खेदाखेदा झलत आहे!

(क्रमशः)

शूरसेनची

दुःखनिपचर्चा विकमादिल्या झाडाकडे परत आला, झाडावरून व्रत आली उतरवून त्याने आपल्या खांद्यावर टाकले आणि नेहमीप्रमाणे खीन स्वीकारून त्याने समशा-नाचा रस्ता सुधारला. चाळता चालता प्रेतातला वेताळ बोल लागला— "राबा, या मध्यरात्रीच्या भयानक वेळी तू जितके कष्टाचे काम करीत आहेस, तितके करणे दुसऱ्या कोणालाही शक्य होणार, नाही. माझ्या मनात राहून राहून एक छंका घेत आहे, कि ज्यांच्यासाठी तू हे काम करीत आहेस, से जिक काम पुरे झाल्यानंतर तुझी मूज राजतीस की नाही? या संदर्भात तुला शूरसेन राजाची गोष्ट जाणून घ्यायला हवी. तो एक महान पंडितही होता. की तुला त्याची गोष्ट सांगतो ती ऐक. तुझे श्रमही वितरल्यासारखे वाटतील तोपर्यंत. वेताळ गोष्ट सांगू लागला—

वेताळाच्या गोष्टी

राणीन काळी मांभार देसावर राजा घुरसेन राज्य करीत नसे. तो केवळ एक एक कुसल शासकच नव्हे, तर एक उच्च कोटीचा विद्वानही होता. सर्व कलांना तो खूप प्रोत्साहनही देत असे. चित्रकला व नृत्यकला यावर त्याचे निठान्त प्रेम होते। त्याच्या दरबारात कवि व चित्रकार यांच्या बरोबर नर्तकही असत. परंतु या नर्तकांच्या कलेवर मात्र तो म्हणावा इतका खुश नसे.

एके दिवशी त्याचे काही विपारी जीर्ण-शीर्ष वस्त्रे स्थालेच्या, केस विस्कटलेल्या लक्षा दीन तरुणीला दरबारात घेऊन आले. तिचा राजासमोर उभी करून निपाई

म्हणाले—“महाराज, ही तरुणी स्वर्णमुखी वरीच्या पाचोडून वहात असलेली आम्हाला दिली. तिला सुचकच विनायावर आणून आम्ही तिला तिच्या कुटुंबीयांसह विचारले. पण तिने आमच्या एकाही प्रश्नाचे उत्तर दिले नाही. फक्त रगतच राहिली आहे ही!”

क्षणभर विचार करून घुरसेन सेवकांना म्हणाला—“ठीक आहे, सध्या तुम्ही हिला महाराणीच्या हस्ती सोपवा.”

त्या दिवशी संध्याकाळी घुरसेन महाराणी लीलावती हिला भेटायला गेला. त्याने विचारले—“देवी, आज सकाळी मी ज्या तरुणीला तुझ्याकडे पाठवले, ती आता कसो काय आहे? तिच्याकडून काही माहिती मिळू शकली तुला?”

“महाराज, तिचे नाव मल्लिका. ती बांगली कलाकार आहे. आजच तिने एक सुरेल चित्र रेखाटले आहे. मला खूप आवडले.” असे म्हणून राणीने एक चित्र राजा पुढे ठेवले.

घुरसेन आश्चर्याने उद्गारला—“ही चित्रकला तर केवळ अपूर्व, अद्भुत आहे! कोणी काढले हे चित्र?”

राणी लीलावती उत्तरली—“वा चित्रा-तली तरुणी द्वीच या चित्राची चित्रकार आहे.”

“काय म्हणालीस देवी! मल्लिकाने स्वतःच हे चित्र काढले?” राजाने पुन्हा विचारले.

“हो, हो! तिने स्वतःच तर काढले हे चित्र! अन् इतकच नव्हे, तर ती एक बांगली नर्तकीही आहे म्हणं! मला असही कळले की तिची नृत्यपरीक्षा करून तिला दरबारात स्थान मिळावं अशी तिची इच्छा आहे. तिने सांगितले आहे की आपण इथे आल्या की ती आपल्यासमोर नृत्यप्रदर्शन करणार आहे.” लीलावतीने राजाला माहिती पुरवली.

“अज तर मला तिची नृत्यनिपुणता पाहिलीच पाहिजे!” राजा म्हणाला.

घोरघात वेळीत राणीची सखी नर्तकीच्या वेषात सजलेल्या मल्लिकेला घेऊन तेथे हजर झाली, सुन्दर सजलेल्या मल्लिकेला पाहून घुरसेन थकदम मुखध झाळा.

लीलावतीने विचारले—“महाराज, हिला नृत्य सुरू करायची आज्ञा देऊ काय?”

राजाने होकारार्थी मान हसवली अन् तत्काळ राजदम्पतीला प्रणाम करून मल्लिकेने आपले नृत्य सुरू केले.

नृत्य संपताच दाढया घाजवत घुरसेन म्हणाला—“वाग्धात मल्लिका, नू मल्लिका नव्हेस, सर साक्षात् मयूर-कन्याच आहेस! माझी कलासुण्या आणून बटराज शंकरानेच

माझ्याकडे पाठवलेली कलाभिनेत्री असली पाहिजेच नू! तुझ्या जागमनामुळे माझ्या दरबारातल्या एका मोठ्या जमावाची पूति झाली आज?”

मोठ्या प्रसन्नतेन राजदम्पतिबद्दल आपली कृतज्ञता व्यक्त करून मल्लिका तेथून निघून गेली. नंतर राजा घुरसेनही तेथून निघून सरळ बायल्या गूट मसलेतोच्या दारनात गेला व तेथूनच त्याने मन्त्री कैशवभट्टला बोलावून आज्ञायाची आज्ञा दिली.

मन्त्री आल्याबरोबर राजाने त्याला मल्लिकेबद्दल सविस्तर विवेदन करून आपण तिला दरबारी नर्तकीची जागा दिल्याबद्दलही सांगितले.

मी हे कवच करतो की मल्लिकार्जुन राज-नर्तकीचं स्थान देऊ करताना मी जरा उत्तवीळगणाच केला; पण आता पुन्हा विचार केल्यावर मला जसं वाटतंय की आता आपल्या वकलाचं पालन करणंय उचित व्हाईल आपल्या जक्रेप्रमाण मी एकाद्या देशाची गुप्तहेर भसेलही कदाचित् ! काही असल तरी आपण तिच्या आवतीत अथवा सावधगिरी नाळू.” राजा उत्तरला राजाच हा विचारही केवळमदुला मावडला नाही; पण आता मीन राज्ञेच त्याने औचित्याचे मानले

यानुसार अलिकेची शास्त्रा-देशाची राज-नर्तकी म्हणून नियुक्ती झाली तस कावळेंच्या अंतर्क चित्राती राजवाडा मुखा-भित केला गेला सामान्य नागरिकांमधून ते मुख्य राजाधिवाण्यांपर्यंत गर्जपणय वल्लिकेच्या योग्य न नृत्यकुळातची रंग भरभरून नुति करू लागल। अत हेवहळू मल्लिकेच्या आश्रयाला घणारांची सकय वाहु लागली

परंतु राजा शूरसेन मल्लिकेच्या चित्र कला अत नृत्यकला सर्वांत अधिक स्तुतिपाठक असूनही स्वतः अ पश्य कर्तव्याच्या आवतीत माध पुरणय जाणतक होत। मल्लिकेवर तजर ठवय माही त्यान काही गुन हूर नमलं

चांदोबा

पण शूरसेनची मानावतीत माध 'बाता पयचासाप करून काय उपयोग।' अशी विधान हाती त्याला जेव्हा कळत चुकलं की मल्लिके हा आपल्या शास्त्रा देशाच्या राजांत कलिंग राजाची गुप्तहेर आहे तेव्हा त्याने मल्लिकेला तिच्या जागेवरून पडवून दिले. पण तोपयेंत कलिंग देशेंत शास्त्रा देशावर हल्लाही चढवला होता। शास्त्रा देशाची युद्धाची तयारी झालेली नव्हती; त्यामुळे कलिंग नरेश विक्रमन तो देश सहजपणे विकून घेतला.

राणी लीलावतीला तिच्या सख्या च राजा मल्लिके शूरसेन राजावाड्यातल गुप्त भुरग्या मागील काही पडून गळत त्यांनी तिन तिच्या पिम उडं चाव घेऊनवा या वकळें पोचवले

आपल्या घराजून मनगुग वाजूला तिघन राजा शूरसेन आपल्या सामंवर असणाऱ्या भिल्ल राजाकड मदत मागण्यासाठी निघाला वाहत रात्राच्या बाजूलाच त्याला एक ज्यामिष दिसला. आपले अविषय वतेंतून पणयस ही अचक मीन त्याच्या भवती जमल झाले राजाही सहजगत्याच तेथ जाऊन पोचला अत त्यानही ज्योतिषापुढे आपला हात पसरला

राजाचा हात पडून ज्यामिषी म्हणाला 'अर, या हातावर तर महादजाचो चिन्ह

चांदोबा

आहेत। तु त्वर्वाच काही तरी चक केले तसेच पातळिम अत आत' त्यावहळ पयचाच अहेम वू! पण हे दुर्मिय सपूर लवकरच तुम माग्य उज ठल आणि तुम मवें प्रकारं कण्यात व्हाईल

या संपादयेंत राजा शूरसेन एकाच विचाराने तळमळत होता की आपण आपल्याच वृक्षेपणात रावळ घालवले आहे. पण आता ज्योतिषाच बोळण एकुन त्याच्या मनात पुन्हा नव्यान उत्साह संचारला त्याचा आत्मविश्वास जागृत झाला!

राजा आता तथून निघणार इतक्यात एका शतकण्याचा हात पडत ज्योतिषी बोळू लागला- 'ओहो! तुम हात तर

एकाद्या चक्रवर्ती राजावरही मान करील नसा आहे. 'वा' काय न घा? घेव आहेच. 'रातावर' तुला अगत्या गरिबीमुळे दुःख वाटतय ना? घण लयकरव इत्यादी मिळणारी सुखं तुला मोठा धोळा मिळणार आहेत'.

ज्योतिषाचे हे बोलणं ऐकून राजा स्वतःजीव हसला आणि धिल्ले राजाच्या प्रवेशाकडे जाऊ लागला.

यानंतर जोड्याचे दिवसांनी शूरसेनचा सासरा, चंपक बेघावा राजा, घाने कळियंदर हल्ला केला आणि एकडे स्वतः शूरसेनही निरुद्ध राधाच्या मधोमध आपल्या देवात घुसून बसलेल्या निकनैवर

हल्ला चढवला—अशा प्रकारे त दोन्ही देश शूरसेनच्या हाताखाली गेले.

पुन्हा राज्य मिळाल्यावर शूरसेनने मलिकेंचा बातचीत कठोर स्वरात विचारले—'मलिका, आता तुला कळल ना, कि कक्षिण राज्यही माझ्याच हाती गेले आहे'.

मलिकेंने डोकं हलवून तुकारा दिले. "मद बाता आपणोही एक गोष्ट जाणून घ्या. राजा शूरसेनची दरबारी ननंकी आहेत! कवळी मतका! समजलीस? शूरसेनने तिला धक्काच दिला!

आपल्या अपमानातून आपल्याला काढून बाहेर मिळेल, असे मलिकेंने वाटले होते. पण आपला धक्का आपल्याने आपल्याच राज्याला प्रणाम करून ती तयार निघून गेली.

यानंतर शूरसेनने त्या ज्योतिषाला बोलावून घडून आले दिले—'राजपासून तू कोणाच्या ज्योतिष सांगायचे नाहीस. मी राजपासून तुझी राखवाड्यावरचा एक एक छिपाई म्हणून मंत्रणूक करत आहे'.

राखाने आता आपल्या राज्यात एक कायद्याचे कडक ठाकला की—आपल्या राज्यात कोणीही ज्योतिषी किंवा हस्त-सांख्यिक म्हणून बंध करायचा नाही. केवळ शास्त्र म्हणून ज्योतिष किंवा हस्त.

देवांचा संस्कार करायचा हसकत नाही!

इतकी गोष्ट सांगून बंगाल म्हणाला—'राखा, शूरसेनची ही बायणूक अगत्या नव्हे का? आपणाला फसवणाऱ्या मंत्र-कोला स्थान पुन्हा मतकी-पद देऊ केले जन्म स्वतःचा संशयाने तुम्हाही शूरसेनच्या ज्योतिषाचा मान त्याच्या व्यवसायापासून खर्षित केले! या माझ्या धर्मेचं बरोबर उत्तर जाणून घ्या दिलं नव्हतं तर तुम्हा मस्तकाची छकल-छकल हळूजून पडतील'.

यावर निकषाद्वारे उत्तरला - 'शूरसेनचा व्यवहार मूळांचे न्याय्य नाही ज्योतिषात शतकाचाच जं भविष्य मंगितल त एकदा राजा शूरसेनने बकला कि ज्योतिषाला या विषयाचे ज्ञानशब्द ज्ञान अजिवात नाही अशा लाकांनी माहितलल्या भविष्यामळे जनतेची मानसिक हानी होऊ लागेल अशा राजपासून तुझी राखवाड्यावरचा एक एक छिपाई म्हणून मंत्रणूक करत आहे'.

राखाने आता आपल्या राज्यात एक कायद्याचे कडक ठाकला की—आपल्या राज्यात कोणीही ज्योतिषी किंवा हस्त-सांख्यिक म्हणून बंध करायचा नाही. केवळ शास्त्र म्हणून ज्योतिष किंवा हस्त.

परंतु त्याबरोबरच ज्योतिषाच्या गोडाने पाय पडत नसे, म्हणून त्याला नावस्तर आपल्या दरबारात नोकरीही दिली.

अशा राज्यात मलिकेंचा विषय! वैयक्तिक राधा तो एक अस मान्य जसे मतकी आहे, अन् राजा शूरसेनने कलाप्रमी आहे. कदा राजाने मलिकेंचा गुप्तचर म्हणून नेवले तो तर स्वतःच राज्य धाडून बसला याचा अर्थ असा की मलिकेंचा म्हणून तुम्हा एका दोगाच्या हातार्थ शास्त्र नव्हे ती तर केवळ चमत्कार चपकू शकते, कोणाचे होत उडव नाही शकत! त्यामुळेच शास्त्राने मलिकेंच्या कडल्या 'आपल्या देशाची स्वतःची शास्त्र अस स्वतःच देऊन शूरसेनच्या दाखवले आहे.

हे उत्तर देऊन राजा पुन्हा राज्य हाताचे प्रगत बसलेला होता. 'राजा'च्या खात्या-बळाने निमग्न पुन्हा प्रतापवत दृष्टी होऊन झाडाच्या फांदीवर जाऊन बसला (कल्पित)

पोपटाचं मौन

एका देशात एक राजा राज्य करीत होता. व्यापाऱ्यांच्या कामी तो अत्यंत कुशल होता. एकदा तो एका आरोगी बावळ व्याप-निर्णय करीत होता. त्यावेळीं मरणसाही मरणा जणपार एक दैवी पोपट तिथ आला आणि राजाने आपला निर्णय जाहिर करताच तो म्हणाला—“शाबाश!” आणि राजसभेतून तो निघून गेला.

त्याच रात्यात एक धोकैबाज माणूस रहरात असे बसून उठून-मोठे अपराध करून तो आता बसला. त्याने असा विचार केला की दोन-चार मोठ्या चाऱ्या करून श्रृंग धन मिळवावं आणि आपलं राहिलंलं आयुष्य पुष्कट घालवावं.

सर्वांस अगोबर त्याने एका समुद्री व्यापाऱ्याकडे नोकरी करायला सुखास केली. आपण फार इमानदारीने काम करीत आहोत असा जाब आणून त्याने

व्यापाऱ्याचा विश्वास संपवून केला. एक दिवशी तो व्यापाऱ्याला म्हणाला—“मालक, आपल्या बंदरात उद्या मृगंश दुध्यानी मारलेलं एक न्हान येणार आहे. आपण बंड पैसे दिलसं तर मी स्वस्थान काही माल खरेदी करीन. यात आपल्याला खूप फायदा मिळेल!”

“अरे, हा व्यापाऱ्याकडून काही फार फायदा होत नाही.” असं म्हणून व्यापाऱ्याने हुमन त्याला दाखल.

पण धोकैबाजाने व्यापाऱ्याला पूर्ण विततो केलो आणि थोडा व्यापार करायला त्याला राजी केले. आपल्या काही अभिनय कुशल मित्रांना बंगडी व्यापारी बनवून त्याने बंगोदर बंदरात पाठवून दिले. न्हान बंदरात पोचताच तो पन्देश व्यापाऱ्यांना भेटले आणि त्यांना सांगितले—“बंडा मृगंश दुध्याची मागणी फार कमी

तल्लो आहे!” सर्वांस पोपटी धोकैबाज स्वतः नेच गेला आणि फार स्वस्तात बराच माल खरेदी केले. त्या दिवशी व्यापाऱ्याला दसपण फायदा झाला.

अशा रीतीने काही दिवस गेलं. एकदा धोकैबाजाला बोनवून व्यापारी म्हणाला—“अज नाने राजी एक जहाज आपल्या बंदरात येत आहे. या जहाजात अरेच सोन्याने व्यापारी यथार आहेत बघ, याही नेहमी तु जाऊन छान सोदा करशील?” असे म्हणून व्यापाऱ्याने एक मोठी रक्कम त्याच्या हाती केली.

धोकैबाजाला पाहिले होते ते मिळाले. तो अश संघीची वाटच पहात होता. पहा हातात आल्या बरोबर धोकैबाजाने तेचून

पळ काढला. या नंतर धोकैबाज एका दुसऱ्या गावात गेला. तिथे एका श्रीमंत कवीच्या भायरवांगी बाऊन राहिला. एक विश्वा बोलव्याच्या ओघात कवीबद्दल महानुभूति प्रकट करीत तो म्हणाला—“आपण तर एक महान कवि आहात. पण आपल्या प्रतिमेला सापेल असं यश आपल्याला माव मिळालं नाही. राज-बरादारी आपणाकड भरपूर बघ मिळेल. जता एक उपाय बाश्वा गवळ आहे.”

“कोणता बरो तो?” उत्कण्ठने कवीन विचारले.

धोकैबाजाने उत्तर दिलं—“आपण जर थोडे पैसे लबाबिला बाय-पुढ पाहणार नसाल, तर आपला एक अभिनयन

समसरोह मोठ्या बाटात मी राजरा वरीन
आंघ सवेंत्र जावली कीति पतरेन."

कवीने त्याच्या बोलण्यावर विस्वास
ठपून त्याला बरेच पैसे दिले. धोक्याजान
काही अंदाजा नोंकाकडून गेली वमुल कवी
आणि सवें पैसे घेऊन तो राजधानीत
पोवला. पण हुदैब बख्श की या वेळी तो
राजाच्या सेवकांच्या ताकदीत सावडला.

राजाने त्यास करून घोषित जाला
तुम्हालासाठी कोठेर विस्तार ठोठावली
मागे दरबारातील सर्व लोकांनी दाऊदा
बाबबून जागद व्यक्त केला. पण दरबारात
हजर असलेला पोपट मात्र मीन होऊन
राहिला. राजाने दिलेल्या त्यास पोपटाचा
पसंत पडला नाही. ह्या न्यास एकांशी हाका
असावा सर्व मुद्देगाराना शिक्षा घावला हवी

हे कक्षात आल्यावर राजाने बघून
ममोरपणे विचार केला आणि तक्रार
करणाऱ्या दोघाचा ही सौम्य शिक्षा
सुनावली. त्या बरोबर "साबास!" म्हणून
पोपट उठून गेला.

व्यापारी व कवी एका सुरात म्हणाले
"सहाराच, हा पर आमच्यावर अन्याय
आहे. बावें बाजाने आमहाला घोका दिल्या
ति आम्ही कसल."

व्यापा याकडे पाहून राजा म्हणाला
"तुला म हाव हात को कुठको दव वर
तुला जो कायदा मिळाला तो याय नव्हता
तरी हू लोमाला बळी पडलास ही दुर्मी
चूक नाही का?"

मज कवीकडे दृष्टि वळवून राजा म्हणाला -
"आपल्या योग्यतेतून अधिक यश मिळत
विण्याचा तू जयल केलास हे तुमी
चूक!"

दोघांनी ही शमिदा होऊन घाला खाली
घातल्या राजाने आपल्याला शिक्षा दिली
तो यायच आहे. आपण लोकांना बळी
पडली म्हणून घोषित जाला आपणाम
भक्ता दण्याची मधि मिळाली आता
स्यांच्या लक्षात आला की त्यांच्यात कसली
ही कमजोरी तसते, त्यांना धाकंदाज घाका
देऊ शकणार नाही."

बाहोबा पुरवणी - १

ज्ञानाचा खजिना

ती कोण?

एक शायर साव एका घरी अतिथि म्हणून होता. त्या घरातली मातकीण त निची
सकरी लक्ष्मी पडून फाटत आल्याने हा शायर मोठ्या आनंद व उत्तेजनेत त्याची
हाथे स्वागत केले. हायच्या आदराने शायर यास होऊन आठव काही दिवस शब्द
पुढेच केले. या शायराने मुलात शायराने लक्ष्मी सेव केली. त त्याच्या व चाखा
बघून त्याच्या नाटन कोवळ्याच्या बाबत जेव्हा समजले तेव्हा हा शायर वावडीत व भक्तीतून
गळून आले. जेव्हा जेव्हा को. त शायराने मुलात ही प. मुलाचा माधु अज ही
जावा त्याच घरात राहून व गडक राहिली.

ज्या दिवशी शायर शायरीच जेव्हा गळून आले तेव्हा तेव्हा तेव्हा तेव्हा तेव्हा
उत्तेजनेत तो माधु व त्याच्यावर हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने
ना तेव्हा हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने
ज्या दिने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने

ना हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने
आपल्या जवळील शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने
हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने
ना हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने
ना हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने हा शायराने

ही कोण माहीत आहे तुम्हांला?

[पान ३६ पहा]

मुम्हाला माहीत आहे?

१. मला छिटिछाट रावणाच्या घाल्यात बसणारे, मागील मातातून सुसज्ज रथ कोणते?
२. मुपजांच्या बाबतचापणून जेव्हा सर्व बहुरंगीतपणे रंगण करणारी स्त्री कोण?
३. स्वयंत्त बाबतून सर्वात मोठ्ठी किती होणारा, परकीय अधिकारपद्धतीत शान्त कोणता?
४. अमार्गीत धर्वात छोटा लोका कोणता व कोठे आहे?
५. त्याचे वजन किती मरते?
६. सर्वात जास्त हात करणारा मुल्ल कसला व कोठे जात होता?

[पान ३६ पहा]

दण्डकारण

दण्डकारण्य भाग या अथ पौराणिक व विद्वाम्भ रावराव कापूरबाब व साहेबदार म्हणून उभे आहेत. प्राचीन कथांमधून अनेक महत्त्वाचे व साधू यांनी उभे नव्याने केले. दंडकारण्य या राज्यामध्ये रहत असत, असे म्हणले जाते. श्रीका राम व लक्ष्मण यांनीही काही काळ येथे राहिले होते.

दण्डकारण्यच्या एका बाजूने गंडावरी वहाते तर दुसऱ्या बाजूने नर्मदा नदी.

दण्डकारण्य या राज्याचे मध्यभागी एक नदी आहे. या नदीचे नाव दंडकारण्य नदी आहे. या नदीचे उगार पर्वत भारताच्या मध्य प्रदेश आणि महाराष्ट्र या राज्यांच्या मधले आहे.

प्राचीन काळात दण्डकारण्य राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते.

दण्डकारण्य राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते.

दण्डकारण्य राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते.

दण्डकारण्य राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते.

दांडकारण्य संविधान

दांडकारण्य संविधान या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते.

दांडकारण्य संविधान या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते.

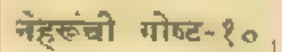

चन्द्रामासच्या बातम्या

चंद्रमासच्या बातम्या

चंद्रमासच्या बातम्या या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते. या राज्याचे राजा या राज्याचे राजा होते.

नमोऽस्तुते भगवते श्रीगणेशाय नमः
 पत्नी सह शिष्यस्य प्रीति करधारी लोचनकर
 विलीनता प्रदीपसारणी धरी ज्ञानिनी
 निर्धनं तं आश्रयिता वरुणा वरुणा
 ज्येष्ठार्थी पतिव्रता ह्रीर्देव्यै नमः
 श्रीनिवासी स्वामी कौटिल्य शुक्रगता
 शिवल

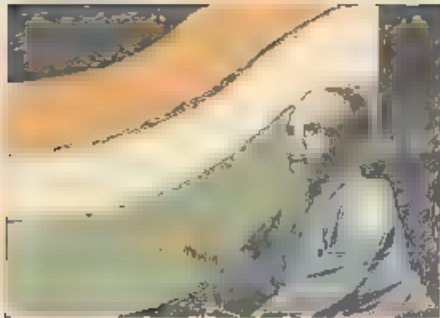

६ ड स ७ इन पक्ष या स्तूपान्ते दक्षिण
पैल्लटाइन मीरिया मघील जवळी जवळ
३०० मधुरे राजस्व कोटी

५ इ स पु ५ नं ० टा प्रमाणांन

श्रद्धा। नेहक एकरीय भरत गोनी
आमि अगतक प्रभेसी घटन
आपत्ता प्राप्त-पत्ता हरिभारी ह
बातमी ऐकन ए मीतोताक कार
विराट शरते मातपण त्वाने एक
निर्भय भवना.

Restore

१ मोतीलाल नेहरूने एका बराने
मठाने उबलातर इतना घट्टा केला
आणि म्हणजे असा विद्वानावर
पडून मो हा अन्याय या अवाधार
मोठेच गुह्य करणार नाही त्याचे
अरीय दुष्टे हा न असेल तरी मन
मन्त्र सशक्त होय

सबकाने भारव्याख्या घोरजाषा
विरोध करण्यासाठी ६, बवाहरनास
बांधी तुल्यास जाणल्या सहकाऱ्या सह
कार दिवस मध-मल्यास केला, या
घटनेमुळे सरकारांनी जाणजे दुस्ति
जनना जागवी कळून चुकली

५ एक महामान कसेसुब्या नेत्यांनी गाव
महा आयोजित केला, ब्रिटिश
सरकारने ५ जवाहरनास बांधा कीर
केल्याबद्दल विरोध दाखविण्यासाठी ५
मोतीलालजींनी ५ भाषण द्याय केले
होवे, ते या सभातून घालते पुढे वाचून
दाखविण्यात घाले कसल्या सभा
भोडून हाक्याघाटी पोसितानी विरु-
द्धिसाठी लाठीमार केला.

५ ज्यामुळेमान पाण्या पाश्चात्तर
पाकत घेऊन श्रीमती कमला नेहरू
बांधी पण कसेसुब्या कार्यक्रमात
द्विरीते प्राण घेऊन आणि तुल्यास-
बांधी विजा घेऊन त्या तेव्हा
म्हणाम्या होत्या- 'आमल्या एतीनी
वास्तविकता मर्यादित घालताना मला
असून जाणून वाटली या वाटाईत
भारतीय जनता घडवी होईल असा
मला विश्वास वाटतो'

५ आवांमनान साधिल आलेल्या
तोकांना दहशत बसवी म्हणजे
सरकारने त्यांना केवळ कोट न काढता
त्यांच्यावर चाबकाचे रुतकारे मारले
ही घटना केवळ आपमानास्पद घरा
नव्हे, तर राष्ट्रीय दृष्ट्या ही
अतिमध घराबायक विद्ध शाळा.

५ दाखविल ५ मोतीलालजींची लबोले
फारच विचडकी ५, बवाहरनास नि
कीमती कमला नेहरू बांधी तुल्यासून
हुदका शाळाी जस्य अनेक प्रमुख
न्यासी बरीबर नेहरू पत्नि-मली ही ५
मोतीलाल बांधा पाहण्यासाठी जाते
उन्हा ५ बांधी ही तेने पोंकमेज होते

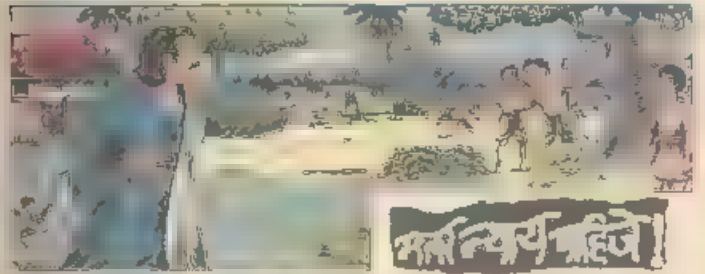

कांग्रेसीं कडे पाहून पं यांनीनाळ
रहणाले "महोत्सवां, मी सवकरच
आपणा सुर्वेचा निरोप देणार
आपल्या वेणाने स्वातंत्र्य काही मी
पाहू शकणार नाही आपण खरे उण
आपला देश सारगणिकीतून मुक्ती
करणार आ,पल्याला स्वातंत्र्य तुमकी
विजयणार हे बी जाणत " १६ वर
गांधांनी आपल प्रेम साकता त्यांना
गालिना दिली

प भांगीनाल राणी प्रकृति खोणला
करण्यानाही श्री १५ प अन्तर्गत श्री.
विद्यमान १५ श्री जीवराज वेदना
३ प्रसिद्ध होणारी १६ रावे अप
त्या वेळवे प्रसिद्ध होणारी होण त्या
तोपरि पणन केला पण मुलाचा हो
पण मिळाल राही एवढी २ करवारी
१९३९ रोजी प मोतीनाल यांचे दिवत
शाने मोतीनालजींच्या शेवटच्या क्षणी
त्यांच्या जवळ पं. जवाहरलाल आणि
त्यांची आई उपस्थित होती

जवाहराबाद पबळ गंगा नदीच्या
किनाऱ्यावर प मोतीनाल मेहुकपवा
पार्श्वि जनेश्वरा इतल सरकार झाल
पं जवाहरलालजींनी या बाबतीत
निश्चित होत- "गंगेच्या तीरी सध्या-
कालच्या नेह्री लाकडी मारुनबासीयांचे
आत्मीय बनसले मोतीनाल यांच्या
भौतिक शरीरास अग्निस्वादांनी
भस्म केले" (कणश)

महान्वय महिने!

कांतेशालक गांधानला मवान धामन
म धूम होण एकद सवातल्या पका
वीळपुन न जत होला पळ मनेपावर
रा घुल विही होला स्वत लज्जत होतो
त्याच्या देवी एकान धम पळ मागला का
निने कन्हेयाल लच्या होवयावर जे कन
आपला कन्हेयालाल १५ पण वा
मयन रया आला 'त जो त्याला साराचला
आवला पण मुकण जळ/डाव पळून गला
बाकीच्या तीन मुलांना कन्हेयालालन
विचारून "तो मुलगा कोण होता?"
' दुसऱ्या विषयाच्या करमचन्दचा हो
मुलगा " एका मुलान माहिती पुन्हेली
कन्हेयालाल घरी देला आणि त्याने
करमचन्दला बोळवून घाल करमचन्द
जात्या दरोवर कन्हेयालालन हुकूम ताडला
तुम्हा मुलत पळ विहीन म पळ, आप
त्याला दण बोलावून "

जमळ चिडून करमचन्द म्हणाला-
"त्याने आपल्याला मारलं साबाबत काय
पुरावा आहे तुमच्या जवळ" मुम्हाला
न्यायच माहित असेल तर न्यायाधीशाकडे
जाऊन तक्रार करा" असे म्हणून करम-
चन्द तेथून निघून गला
एका शरीर भागसाने श्रीकृताला अस
तुनबाव हे कन्हेयालालला सहन झाल नाही
तो लाकडतोब न्यायाधीशाकडे तक्रार
करावला निघाला 'देहत्यात त्याला शांति-
पूषण घेयला
कन्हेयालालने शांतिपूषणला सर्व हकीगत
सांगितली. शांतिपूषण हसून म्हणाला-
"म्हण माहे, 'बापलाच राग आपला घन
बसतो' एका लहान मुलाने बोडी चुन
केली, तर जसे माराण का होणय?"
कन्हेयालाल रागाने साल होऊन
म्हणाला-"छात, आपण हा सत्ता देताय

बसुधरा

ही मला? तुम्ह्या सारखी चार पाच माणसे गावात असली तर श्रीमंताची बन्स नेककीच चन्हाट्यावर येणार!"

"तर मग तुम्ही न्यायाचीवाकडेच जा, तेच तुम्हाला योग्य तो न्याय देतील!" शांतिभूषणने सांगितले.

कन्हैयालालने न्यायाधीशाकडे जाऊन आपली तक्रार मांडली. न्यायाधीश हसून म्हणाला-"तुम्ही चगाच राईचा पर्वत करीत आहात. छोट्या मुलावर काय एवढे रागवायचे? जे ऐकतील ते हसतील!"

'मी कुमबी उपदेश ऐकण्याला आललो नाही, मी न्याय मिळविण्यासाठी आलो आहे. धमजल?" कन्हैयालाल रागाने म्हणाला

न्यायाधिषाने सांगितले-"असल्या गोष्टी माझ्यापर्यंत येऊ नयेत आपल्या गावात शांतिभूषण आहेत, त्यांचा सल्ला घ्या या वास्तोत!"

"त्यांनी मला न्याय देण्याऐवजी उपदेश दिला! मला न्याय पाहिजे आहे" कन्हैयालालने आवर्जून सांगितले.

न्यायाधीशाने सल्ला दिला-"असं होय? मी सांगितले तर शांतिभूषण आपल्याला न्याय देतील त्यांनी न्याय न दिला तर मग मी पार्श्वीन त्यांनी लग्न घातले भूषणास! बालकृत विचारले 'कणून कन्हैयालालसाल न्याय नाही का देऊ शकणार? आपण त्याला योग्य तो न्याय दिलात तर विचार्याला खूप समाधान मिळेल!

का नाही? कन्हैयालाल तर माझ मित्र आहेत. त्यांचे हित कदाच आहे हे मी जाणतो एवढ्यासाठी गोष्टीसाठी त्यांनी इतु चरला तर त्यांचाच अपमान होईल निश्चित!" शांतिभूषणने उत्तर दिले

"एका लहान मुलाविषय मी न्याय मागत आहे असं लोक म्हणाले तर त्यात कसला अपमान? मला तर न्याय पाहिजे वस!" कन्हैयालालने आपल्या म्हणण्यावर जोर दिला

शांतिभूषणने आपली योजना सांगितली-"तर मग तुम्हा विटी-वाडूचा खेळ खेळला जाऊ जा. कन्हैयालालने बरोबर नेम घेऊन हुकूम योग्या करवचन्व्या मुलावर विटी मारावी असक करण अधिकन्यायाच होईल"

आता कन्हैयालालला खूप वानन्द आला. त्याने विचारले-"हे सर्व ठीक आहे पण मी वाडूने विटी मारली अन् तो पळून गेला तर...!"

'त्याने पळून जाऊ वये म्हणून घोल सापसं त्याला बटु पकडून ठेवतील. पण अट अशी की आपली विटी फक्त करवचन्व्या मुलावरच पडली पाहिजे. दुसऱ्या कोणावर पडता कामा नये' शांतिभूषणने अट सांगितली

"अ हू! न हळता त्याने उघे रहावे हेच अधिक न्यायाच होईल." कन्हैयालाल म्हणाला

शांतिभूषणने शंका प्रदर्शित केली-"पण मारावी असक करण अधिकन्यायाच होईल"

तरव हा न्याय होऊ शकेल. मगान मूलगा जाहे. भिऊन पळून गेली तर काय करता येईल?"

दुसऱ्या दिवशी बिटी घाड्या लढ खडावच ठरलं. ही विविध शिक्षा पाहण्यासाठी गावातले सगळे लोक जमा झाले. विशेष शोण्ट झुजवे अशी की करमचन्दाच्या मुलाने ही लढ मान्य केली. त्याला कोणी बळम ठेवण्याची आवश्यकता नाही तो पळून व जाता तेथे व्यवस्थित उभा राहिला.

आता मलीवर बिटी ठेऊन कन्हैयालालने हांडने फटकारा मारला वण त्याचा नेम दुकला त्याला नोनदा रुध दणदात आली कन्हैयालाल करमचन्दाच्या मलाला एकदा हो मारु शकला नाही

शान्तिभूषण हसन म्हणाला - आता शिक्षा पूर्ण झाली सर्व देऊन ही जाण मलाका दिसा देऊ वकला नाहीत।

शान्तिभूषणा निणय एकुन जयलली सर्व मंडळी खोखो हेसू लागली शान्ति-

भूषणने करमचन्दाच्या मुलाला बोलवून विचारलं-"बरे, तू तर मोठ्या विमन न जरा ही हालचाल न करता उभा राहिलस, तुझ्या हिलतीच मोठ कौतुक वाटल वष मला। पण असा हिमंतवान मूलगा तू त्या दिवशी कन्हैयालालने तुझा पाडलग केला तेव्हा पळून का गेलस?"

य वर करमचन्दा मुलाने पुनर दिल त्या दिवशी जर मी त्याच्या हावडीत सापडलो असतो, तर मला चंग लाव मार लावा ठारला असता। पण आजची गोष्ट वेगळी आहे शास्त्रे वडात नि कन्हैयालाल महानपणा बिटी दात खडून असत अडिलात सायिनल का कन्हैयालाल कधी ही नमका दोला मारु शकन तयत म्हणून मी हिमंतवान उभा राहिलो।"

हे सगळे एकुन बसलेले लोक जाणून हास लावले शान्तिभूषण हांडने कन्हैयालालने आपला मान झुकवलो तत्वर पुन्हा कथा कन्हैयालालने छोट्या मोठ्यासाठी त्या याच बाणाची कधी नाही

कृष्णावतार

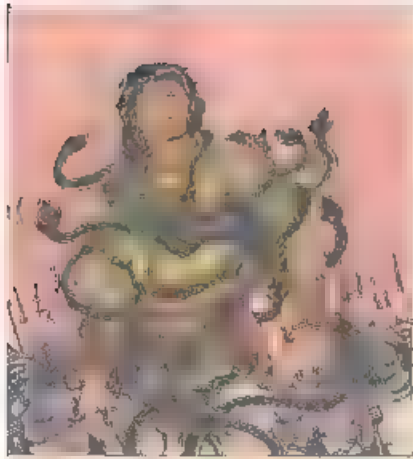
बाण मलाचा रथ एक हजार हात काडीचा हाता वगैरे एक हजार होते जवळ होते रथावर असलेले कातड अथवा रथ हा रथ एक लाल धवजे अश्व मय परक दावी सुशोभित होत अथवा यदा वनव्य बाण उलवारी इत्यादि अस्त्रांमधे भरलेली होती कथातल्या अस्त्रांमधील वनव्य बाणांमधे अतिरुद्धाची लढण्यासाठी निघाला. हे पळून त्याने यद येतपति उत्साहित झाले आणि बाणले येथे बाणासुराच्या रथाच्या पुढे व भाग देवन चाल आले.

बाणच्यावर आक्रमण करण्यासाठी येत अनेकल बाणासुर, त्याची विविध शस्त्रांमधे व पत्वार सैन्य हे सर्व अनिरुद्धाने दुकनच राहिल वण त्याने या लढाऊन्याची जरा हो गेली कधी नाही तो सरळ बाणासुराच्या रथाच्या लिपून निघाला.

एक साधारण मनुष्य काही विशय आयुष्य जवळ न बाळगता साहसपूर्वक आपणाची लढण्यासाठी येताना पाहून बाणासुराचा फारच आश्चर्य वाटल त्याने गरतून आपल्या राक्षस सैनिकांना आज्ञा दिली - 'तुम्ही पहात काय बघलात बाणा- कारले' त्याला एकदा आणि मारून टाका' आणि बाणासुराने अनिरुद्धावर बाणांचा वर्षाव करायला शारंग केला

अनिरुद्धाच्या हाती फक्त एक तलवार होती. तरी ही त्याने वानुच्या बाणांची पर्वा न करता त्याच्याची लढायला आलेल्या

राजसोनां छकलून दिल आणि तो बाणासुराच्या रथाजवळ येऊन पोचला. अनिरुद्धाचं हे साहस पाहून सर्वांनाच मोठं आश्चर्य वाटलं!

रथाजवळ येऊन अनिरुद्धाने रथाला जुपळेल्या घोड्यांना तार मारायला सुरुवात केली. रथाच्या नशा वाहू लावल्या एवढ्यात बाणासुराने अनिरुद्धा पिरछा असं शस्त्रास्त्रांचा उपयोग केला आता राजसोनां मोटल की अनिरुद्ध मला पण तो मेला नव्हता, अधिक पुढं येऊ शकला नव्हता इतकंच!

एवढ्यात बाणासुराने अनिरुद्धावर महाशक्तीचा वापर केला पण अनिरुद्धाने

तिला आपल्या हातात धरून पकडून ठेवला आणि आपली सर्व शक्ती त्याच्या जाखन तिला बाणासुराच्या दिशेने परतवला तो महाशक्तीने बाणासुराच्या हातातून पळून गेल्याच्या चक्रे वगैरे हातात आणून पुन्हा त्या घातक शस्त्रांना त्याला बाणासुराच्या शक्तीच्या त्याने यज्ञस्तोत्राच्या पत्राडल मिळाली पडली!

सारथी कुंभाण्डने रथाला धाटी वर आणत निसर्गजाऊन जाणाऱ्याला बघत बाण असामान्य पराक्रमी दिवला आता त्याला जण त्याच्या वर तुटून पडत तरी तो पळी करणार नाही असे वाटतं त्याच पराक्रम मि साहस पाहिलं तर बाण ?

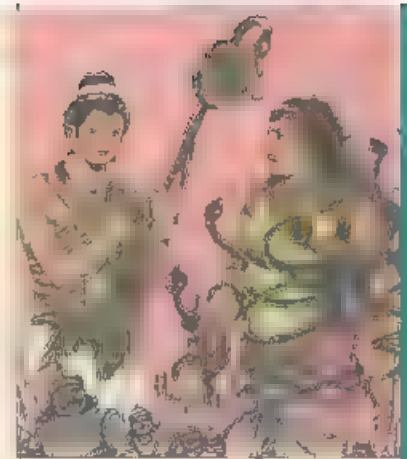
तू आता पक्षाच बाण असा बाणला पकडतो, तमा मी या पावला वरही बनवतो!" असं म्हणून बाणासुर अद्भुत शाला आणि त्याने अनिरुद्धावर तसं अद्भुत बाण सोडला या बाणाच्या टोकावर कृष्णसर्प होता त्याने अनिरुद्धाच्या सर्व अवयव बांधून टाकून त्याला निरुद्ध बनवला! आता तो कुंभाण्डला म्हणाला "मीवनाच्या मदतीने आरवला हे शून्य यज्ञक बाणा माझ्या नावडीव लात हापडलाय? याचं होकच उडवत टाक या अन्यथा त्याने जो कल्लेक आगच्यावर लावलाय तो कसा नष्ट होईल ?"

रथार कुंभाण्डने बाणांना समजावतं तुमचे उद्धारण ठोक आहे पण ह्यापकीं एक बाण लक्षात ठेवली पाहिजे या यवकाने गवच पद्धतीने आपल्या डबेदो वगैरे केल्याने वर याला बाण पाहता वर बाणाच्या रथाला कती दुख होईल तसंच आपल्याला हे हे केल्या बाणिज कं दो यवक आहे तरा कोण? कुठून येता? हा कोणी साक्षात बाणाने वर घेवत दिसत नाही याच सौंदर्य आणि पराक्रम ऐकता ही मागे टाकणारा आहे बाणासारख्या महावीराने हा अगदी निश्चयाने केल्या बाणाच्या मुलीला वाहत घेत घेत व याच्यातून नजमी असा प्रचंडता आपणाम मिळेल कं ? असा विचार तर करत पहा

कुंभाण्डच्या म्हणण्यात काही तथ्य आहे व रथाभरांना अला पडलं बाणाने त्याचे म्हणणे मान्य केले आणि काही घोड्यांना मान्यत्वावर पहारा करण्यासाठी बसवून तो आपल्या महाशक्ती वाळा

इतकं न राह बनिच्छाच्या जवळ आले आणि याच्या सान्धने दिली- 'मी आता जाऊन श्रीकृष्णास घेऊन येतो ते आल्यावर तुझ्यावरून सर्व संकट दूर होतील.' एवढं न राह तो तेथून निघून गेल

व दोरा

अनिरुद्धाने ठोकें उचलून वर पाहिलं पांढ्यांत अरुळ आलली उवा समोर खिडकीत दिसली. तो तथंला म्हणाला- "तुझ्या बघिलांनी समोर-समोर तर बुद्ध केले नाही, म्हणून मला मायाजाळात अडकवून बंदी बनविले आहे तरी पण कोळ्यां करण्याचे काही कारण नाही साहयावरील मकट दूर करायला श्रीकृष्ण सवर्थ आहेत त्यांनी आपल्या सुदर्शन चक्रांनी अनेक राजासांका सहार केल्या आहे. असे असतांना मला झालेला हा पराभव ते कसे सहन करतील? तू कसली ही चिंता करू तकोस तुझ्या बघिलांचा शत्रुत्वा दिवस जवळ आला आहे "

अनिहदाचे गुर्गा-स्तोत्राचा वाढ केला आणि देवी दुर्गेचे स्थापन केले. भोवपार येऊन कोकेशरी कुर्गा प्रत्यक्ष अपतीर्ण झाली तिच्या नेत्र-कटाक्षाने अनिहदा बंमल-मुक्त झाला. तिने अनिहदाचा वाखासन दिले—“अबकरच धीकृष्ण स्वतः येऊन बाणासुराची मुद्र करतील. त्या मुद्रात ते विजयी होऊन तुला बापल्या बरोबर येऊन आतील. तुझे कल्याण होईल.” ह्याचे सांगून देवी दुर्गा अंतर्धान पावली.

अध्यतरीच्या काळात एकडे द्वारकेत एकच गडबड उडाली. चित्रशेखर अनिहदाचा बंडून वेव्हार त्याच्या सर्व बायका भुडोबर आल्या झाली आपला मबरा

त्याचा कोठे दिसेना मध्ये अशी अचड करू लागल्या. अनिहदाच्या उडालाने त्रिगर्भाचे आकडेन ऐकून सर्व यादव-अमल बापल्या बराचून काहेर आले सभा-मननात गर्वाचा पाचारल गेले. ताबडतोड कृष्ण दशराम इत्यादि सब अडली मना नमनात तमा झाली अनिहदा कोठे ही न दिस पा मूळ सवांनाच अस्पन्न किता बाटू लावली धीकृष्णाच्या बोळधात ही बघू आले.

विकट धीकृष्णाचे सान्त्वन करीत म्हणाला—“महाराज, बापल्या छत्र छायेत यादव जरा नमुसाच सुरक्षित राहू. एक-द इन्ड कुडा चरखणासाठी बापणाकडे धाव घेतो. असे बसताना मा क्षणी जाण जरा ध्याकुल झालात तर आम्हाला किमी दुख होईल” आता आम्हाला बीर बेप्याच काम आपलं”

यावर धीकृष्णाने आपली मनो-व्यंग्य रागितली—“महा एकान गोष्टीची काळजी कायून राहिली आहे की जर अनिहदाचा दत्ता लागला नाही, तर सर्व लोक मल काय म्हणतील? प्रसन्न जेव्हा छोटा बालक होता, तेव्हा एक रासस एकदा त्याला बंडून गेला होता. प्रसन्नाने स्वतःच त्या राससाचा तप केला ति ती मूर्खितपण बरत आला. त्यामुळे माझी प्रतिष्ठा गावन राहिली यावेळी ही बसच काही झालय

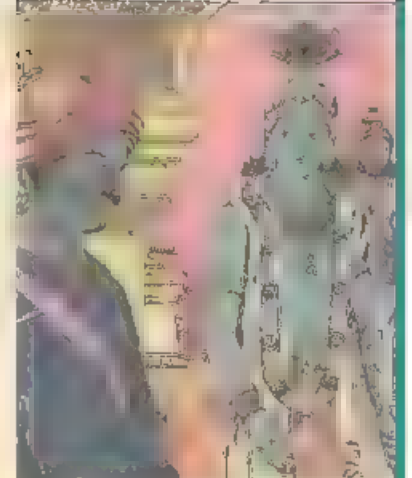
अस दिसत माझ्या शास्त्री ही काही तरी कायनाह विसरीय! अनिहदा नाहोसा होय ही काही सामान्य बटना नाही काही उपाय बसता तर सोपा म्हणवे मी जे लक्ष्य करेल ते अवश्य करण्याचा दयल करीन”

यावर सान्त्वन सुदर्शन का अनिहदाचा तपास करण्यासाठी सर्वत्र आपलं लोक पाठविले राहिलं

उध्देनाचे सात्त्विकीच्या म्हणण्याला दुजोरा दिला. आणि रघावर भास्व होऊन, मोक्षधार रघावर होऊन नि बायी अनेक यत्नक अनिहदाला शोधण्यासाठी पाठविण्यात आले

अन दष्ट ताबाच्या एका सेनापनीत अमळ सतोषान धीकृष्णाला निवेदन केले— पाझ्या मनात एक खंका येऊन राहिलीय! जत्रांना अनेक धंडो आपली मदत घेतली आहे हे खर पण जाण येव्हा परितून येव्हा घेऊन आलात तेव्हा इडाशा झाल्या मुद्दान त्याचा पराभव झाला होता तो अपमान त्याच्या घनात अजून यत्नत असण शक्य आहे तेव्हा देवेंद्र इन्डान अनिहदाचे अपहरण केन असावे अशी मज्जा शका वाटते”

हे ऐकून धीकृष्ण हसून म्हणाले— देव कधी असल काम करणार नाहीत हे काम राक्षसांचे असल पाहिजे मी देवाच्या

नेहमी उपवीची पडत आली, तेव्हा देव अस काम करणार नाहीत याबाबत मला खात्री आहे

धीकृष्णाचे आक्षेप ऐकून अक्षर म्हणाला— “मला हो बसच वाटतय, हे राजसांचे काम?”

“कोणत्या ही पुरुषाला असा रीतीन अनिहदाचे अपहरण करण्याची काय आवयकशी? हे एकाचा कुष्ट रबीचे काम बसलं पाहिजे. राक्षस नि देव-लोकातील त्रिगर्भांना अनेक माया-विद्या माहीत असतात केवळ संकल्पानेच त्यांचा प्रभाव होऊ शकतो. त्या कोणाचा ही बसचीट कळू शकतात. हे सर्व पाहून बापल्याला

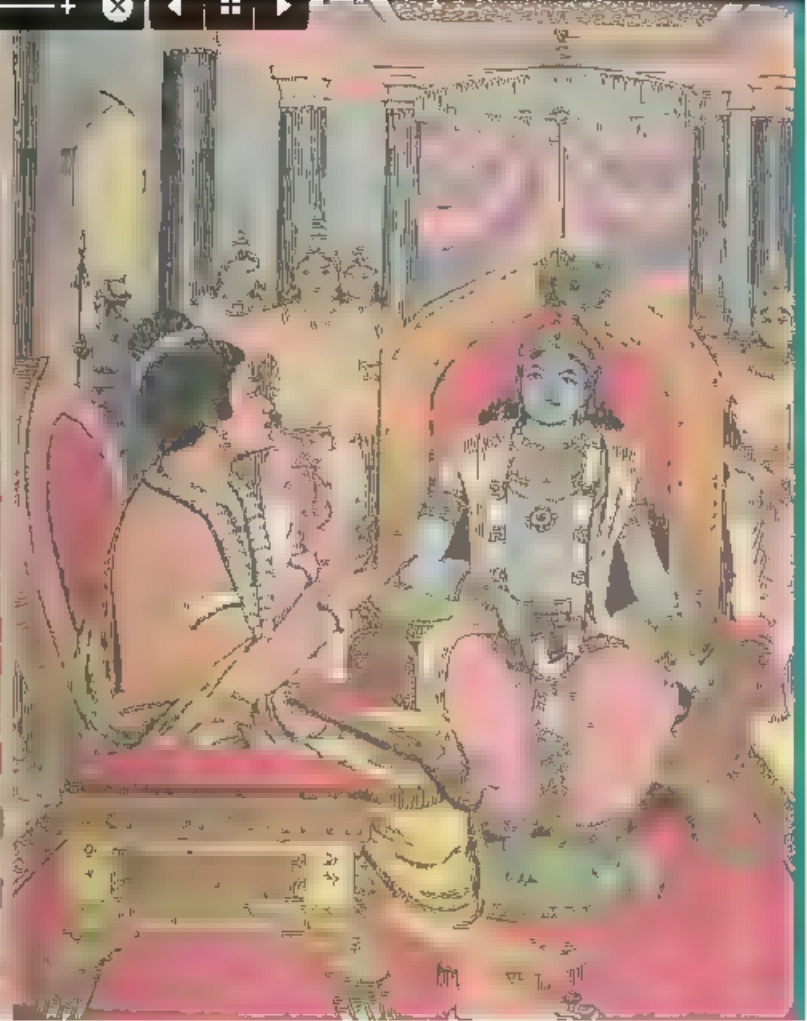
अनिहदाचा शोध घेतला पाहिजे' श्रीकृष्णांनी आपला विचार मागितला

अशा रीतीने काही काळ गेला. अनिहदाचा शोध घ्यायला गेलेले लोक अपयश पदरी घेऊन परत आले. कोठेही अनिहदाचा सुगावा लागला नाही.

दुसऱ्या दिवशी श्रीकृष्ण समा भवनात आले. उपसेने कर्तरे प्रमुख भावन पंचढी उपस्थित होतीच. अशा वेळी नारद तेथे येऊन पोचले. सवानी नारादाचा यथोचित सत्कार केला. नारादांनी सर्वंकडे निरखून पहात विचारले—'काय झाला? तुम्हा सवानी काही चिन्ता लागून राहिली आहे असं वाटतंय! कसल्या काळजीत आहात?'

श्रीकृष्णाला पुनरपि 'काय सवानी?' माल काही दिवस अनिहद दिसत नाही. आम्ही सवानी त्याचा खूप खोप कंला, पण ध्वरे! कसल्या काही उपयोग झाला नाही.

नारद म्हणाले 'तर मग आता ऐको. मशी मी अनक धुळे पाहिलेली आदेत. पण आपला अनिहद नि नाणामुर घाते जे पुढे मी पाहिले, ते केवळ मधुत न अपूर्व भटके पाहिले—स्वार्च असं झालं की बाणासुराची मुलगी उवा हिचं अनिहदावर प्रेम बसलं तिने आपली सक्ती विक्रीला हिला अनिहदाकडे पाठवला. तिने अनिहदाला उपेकडे पोचवला ही वार्ता बाणासुराला कळताच तो अनिहदाशी युद्ध करायला झाला. अनिहदाने त्याचा पराभव केला तर खरा, पण शोबटी त्याने माया-मुढ केल्या संप-बाणांनी अनिहदाला जंकी बनवून ठेवलाय. म्हणून अस्ता आपण स्वतः जाऊन बाणासुराला थांगला बघा. शिकवावा बाणासुराची राजधानी शोधपुर इथून बरीच दूर आहे. म्हणून आपण गवशावर स्वार होऊन व्हावे. मी हीच बातमी आपणास देण्यासाठी आलों. आता मला बाजा द्यावी' असं म्हणून नारद तेथून निघून गेले. यानंतर श्रीकृष्णाने गरुडाचे स्मरण केले. ताबडतोब गरुड त्यांच्या समोर येऊन

सकल शाखा गृह विद्याला तेषां शिक्षा
नियत कालाया अन्य अस्तोता प्रचद

पात्र रागान् माला बद्ध होकर अंगोत्तर
महाशाला 'आलावा' जगन्नाथ में नृत्य प्रारंभ
प्रथम 'अक्षय' नृत्य नृत्य प्रारंभ 'अक्षय'
बद्ध एक नृत्य प्रारंभ, नृत्य प्रारंभ आवाज
वाद्यन ता प्रारंभ नृत्य प्रारंभ तावका
नृत्य प्रारंभ अंगोत्तराख्या हाथों व
महाशाला अंगोत्तराख्या हाथों व
महाशाला बद्ध होकर पदला है पाद
वाणी सब अंगोत्तराख्या हाथों व

आपकी पत्नी तमक गावच प्रमख हका
हिरे कनकदास याता न। आपणा पोराचा
मुकाफा विवाह लक्ष्मीशी कराय सरी
आपली हच्छा प्रकट केली शिवपुरीतील
एका मोठ्या शास्त्रत प्रयत्नद नावाच प्रामुख
शिक्षक हान त्याचा विवाहच गावाचा
एक मुलगा होता तो कसला मुर्शीकर
तकण होता त्यान जतीच व क्षापर यावर ल
अविधि प्रमुख पुराणे चांगल अध्ययन करे
होते त्याच्याशी विवाह कराय जम
लक्ष्मीच्या बनत होते, एव तिच्या आई-
वडिलाचा त्याचा विरोध होता

लक्ष्मीच्या आई-वडिलांनी तिला सम-
त करून समिगल बेटा केवळ एव पण्ट
स हल्ली तर बाको सव्वा बोवतीत विद्यापर
आम्हाला वसव आई एण नीच दण्ट तर
मखल प्रमख गट त्याच्या जवळ सगोन
माही समय न्हाय पावत

दशरूपकम् ३

वसुची साक्ष

एका गावात नारायण गृष्ट नावाचा एक दीर्घ माणूस रहात असे. एके दिवशी तो आपल्या काही कामासाठी बाहेर गेलो आणि निघाला. रस्त्यात त्याने सोमनाथ नावाच्या एका माणसाला पाहिले. नवता-पूर्वक त्याने नारायण गृष्टला विचारले "महाराज, माझी सोपडी अगदी बोट-कडीचा आली आहे. पावसाळा सुरू होण्याच्या काळी न दुसरी न केही, तर माझ्या कुटुंबाला एकादा साडासाठीच रहायला लागेल. आपण मला दोनही रुपये उरने द्या! जेतातल पोक घरी आल की ते विकून तुमचे कर्ज फेडून टाकीन."

नारायण गृष्ट स्वभावाने थोडा कपाळ होता. सोमनाथला बकार देणं दहाला योग्य वाटेना. त्याने लगेच आपल्या निष्ठेची दोनही रुपये काढले आणि सोमनाथला देऊन टाकले.

नंतर सोमनाथने मात्र आपल्या दिलेल्या वचनावे पालन केले नाही. एक पोक घरात गळून गेल, आणि दुसरे पोक आता यादला मान होत.

एक दिवशी नारायण गृष्टने सोमनाथला बोलावले नि प्रेमपूर्वक विचारले "सोम नाथ, मी दिलेले कर्ज तु सजून परत दिले नाहीस. एक वर्षे तर संपून गेल, आता दुसरे वर्षे हो पूर्ण व्हायला आले!"

सोमनाथने आश्चर्याने विचारले - "कर्ज? कारण हे काय म्हणत आहात? मला तर काही समजत नाही! जरा स्पष्ट सांगात?"

"तुला आपल्या सोपडीची दुसरी करायची होती. गेल्या वर्षी उदात्तवात रस्त्यातून तू माझ्याकडून दोनशे रुपये कर्जाक घेतले होते. आणि आता म्हणतोस तुला काहीच शरत नाही. नारायण गृष्टने थोडे स्पष्टपणे सांगितले.

मी मने ही विमान जार्न पण तुमच्या अजून तर 'वृद्ध घनले कागद-पत्र भरतील ना?' ते भाव्य कडे पाठवू नुमने काही देण असेल तर मी तुमने टाकीन सोमनाथ म्हणाला त्याला तबक मदीत हात की नारायण गृष्टने त्याच्या कडून काढ वगैरे तिहून घेतला तव्हना नंतर यण गृष्ट म्हणाला 'तू मला काही कामावर किड दिला उव्हणारा दह थारा दिवसात परत यणाच्या पैसासाठी कशाचा काही लहून ध्यावच असा विचार करून मी ही सत्याकडून काही मिहून वण्याच्या फदान पडला नाही."

'वा' आपण चणल सधन आहान मला थोडा खर्च समजून आपण माझ्यावर अकारण कर्ज लादत आहान' मी कावळ क मिन अत वाटले?' सोमनाथने गमळ समजावल्या मुगान विचारले.

त्याचा हा वाद-विवाद ऐकून तिथे काही लोक जमा झाले, सर्वांनी दावांना विचारले - 'अरे, माझ झालं तरी काय? तुम्ही भोवत का माहान?'

नारायण गृष्टने लोकांना सर्व इकीयन सांगितली पण सोमनाथने कोकाना सांगितली की हे सर्व खोट आहे.

शेवटी गावकऱ्यांनी सल्ला दिला - "तुमच्या या भाडणाचा निकाल तर

मरपच लावतील चला, आपण त्याच्या कर्ज व ऊ.

"चलर, मरपचाला मरी गोष्ट सांगायला यणा कसली भीति आहे?" जसे म्हणत सोमनाथ सर्वां बरोबर निघाला.

सगळेच मोठा हुषार माणूस होता. खरी बाप्ट हुडकून काढण्यात तो शरीण होता. नारायण गृष्ट नि सोमनाथ या दोघांचे ही म्हणणे त्याने नीट ऐकून घेतले.

सोमनाथला त्याच काय म्हणणे आहे असे विचारले तेव्हा तो सांगिते म्हणतका "मी काय भिकारी बोडाच आहे! दोनशे रुपये कर्जाक वेण्याची मला गरजच काय? मी आपल्या खजाने पिकलेले धान्य विकून

सोपडीची दुबस्ती केली ही गोष्ट जरी आहे, जर नारायण मुप्तेने मला कर्ज दिलं असतं तर काही कागद-पत्र लिहून न वेता बोन वरं कुणी गप्प बसलं असतं का ?”

नारायण गुप्त म्हणाला—“सोमनाथ, त्यावेळी तिथे कोणी नव्हते. एका घडाच्या साहाय्याची मी तुला पेसे दिले होते.”

“मग काय ? आपण त्या घडाच्या साहाय्याचा साक्षीदार म्हणून बोलू या. तुम्ही आता तिथं जेव्हा त्या घडाला सांगा की मी त्याला साक्षीसाठी बोलवलंय !” सरपंचाने नारायण गुप्ताला सांगितले.

सरपंचाचं बोलणं ऐकून सर्वांनाच आश्चर्य वाटलं ! सोमनाथला आता खूपच आनंद झाला. त्याला वाटलं—या सरपंचाचं झोतं फिरलं आहे. मी कर्ज नसतं हे आता कसं सिद्ध होऊ शकेल ?

बोटा वेळ शांत नसून जण सरपंचाचा सोमनाथला विचारले—“सोमनाथ, आता पर्यंत नारायण गुप्त त्या घडापर्यंत पोचला असेल का रे ?”

सोमनाथने तत्काळ उत्तर दिलं—“एवढ्यात तो तिथं कसा पोचेल ? ते कदाचं झाड इथून रीड कोस अंतरावर आहे. सिवाय नुकताच पाऊस पडला आहे, रस्त्यात चिखल झाला असेल, आणि तिथं किती तरी घडाची झाडं आहेत. त्यातून त्या बडाला सोपून काढणं सोपं का आहे ?”

मापर सरपंचाने सोमनाथकडे निरखून पहात त्याच्या पाठीवर एक रट्टा मारला ति वीरडून विचारलं—“अरे चोरा, म्हणजे तुला हे ही माहीत आहे की कोणत्या घडा-झाडी वसून नारायणने तुला पेसे दिले होते !”

सरपंचाने योजलेली युक्ति वाटून सर्वांना आपल्या वाटलं. आपण कर्ज घेतल्याचे सोमनाथने मान्य केले, आणि नारायण गुप्ताला त्याची दक्कन सन्माज परत केली. त्या बिबसापासून सोमनाथला गावात वावरताना लोकांच्या डोळ्यांना बोळा देण्याची लाज वाटू लागली.

चातुर्य

गौरीगंगवडे मोठिन्द मनाचा एक चतुर माणूस म्हणू शकतो, त्याचे चातुर्य बोलखून, एकेका गानातल्या लोकांनी गावात देऊन बांधण्यासाठी वर्गणी गोळा करायची कामगिरी आपल्यावर सोपवली.

त्या बाबत रामसिंह क सवण्याविषु नावाचे दोन मसिख व्यापारी होते. हे दोघे जुळे भाऊ असल्यामुळे राम कीण अन् जडवण कोण हे ओळखून सर्वांचेच कळीस जाई.

मोठ्या बरोव्यासाठी प्रथम लक्ष्मणासिंहच्या घरी बेशा. लक्ष्मण मोठिन्दला म्हणाला—“महाराज, आपण जयम राबडिहूकडे बायला हुवे होते. थोडक्या मोड आहे ना तो ?”

“गुण्याचा बाबतीत ज्ञान मोठ्याच काम फरक ? दानपुरपासून बायला/शी बरोवरी करायचा कोणी जाते वा नापात ?” मोठिन्द तज्ज्ञता दाखवत म्हणाला.

मोठ्या आत्मदाते लक्ष्मणासिंहने एकरी झोडा कपडे उगळी देऊन मोठिन्दला रवाना केले. कुठल्या दिवशी मोठिन्द राबडिहूकडे गेला अन् म्हणाला—“बघावे आपण मोठे, मला प्रणा अजूनतकडे बायला हुवे होते. पण चुकून मी प्रथम आपल्या बाकड्या पावाकडे गेलो.

त्यांनी माझ्या हातावर एकमे सोळा रुपये देत विचारले—“गुरे एवढे ?” काहीही असो, मोठे ते पोडे अन् छोटे कोडेन ! आपण आणत्या-पोडेपासून साजेगी वर्गणी का हुं !”

“तुम्ही मोठे चतुर आहात असं ऐकलय बरं की, पण आपण जमजमात तसा मो राबडिहूकडे लक्ष्मणासिंह आहे, मज्जन ? माझा मोठा भाऊ अंचोड करतो आहे, तो परहेर आता की धरपूर स्तुति करा हुं त्याची ! बसा या खुर्चीवर.” लक्ष्मणासिंह हात हात म्हणाला.

विचारता मोठिन्दला आज अथकच झडून नुकनं, की आपण चातुर्य सर्वेच ठिकाणी, सारखं उपडीची बाही पडत !

मीन्याचे दीक

जाण डोंगोस डोंगो नाकाचा एक गरीब तरुण रहात असे. बिचारा अगदी अग्राव होता. एका विधवा बाईकडे घरकाम करून तिच्या शेतातही काम करते असे तो. शेताची जमीन जांगलीच सुवीक होती. तरीही ज्या वर्षी डोंगोने शेत तोंगळून पेरणी वगैरे केली, त्या वर्षी आरोग्यी सगळीं कणसं केवळ मृत्सा भरलेली निघाली!

दुसऱ्या वर्षीही ह्याच प्रकार झडला. त्यामुळे गावातल्या लोकात कुजबूज सुरू झाली. लोक म्हणत होते—“शेताची मालकीण मोठी कजूब आहे; रावण्या देखीला कधी नीटपणे नैवेद्यही दर्पण करीत नाही ती; म्हणूनच तिचं शेत पिळत नाही, दुसरं काम!” या गोष्टी हळूहळू निव्वेच्याही कानी आल्या. ही फारच रागावली अन् तिने डोंगोलाच कामावरून काढून टाकले.

डोंगो विचारा बरेचने नव्हतकत तसाच गाव सोडून निघून गेला. एका संव्याकाळी तो दुसऱ्या गावा पोचला. गावाबाहेरच असणाऱ्या एका घराच्या दरवाज्यावर त्याने बाप मारली. या घरातही एक विधवा स्त्री रहात असे. दीवलेने तो म्हणाला—“कासमर सायला या माई—भुकेने जोव चाललाय माझा!”

विधवेने डोंगोला हाताचा आकार देऊन घरात आणले. स्थाला जेवण दिले, व तो म्हणाली—“तू तर चांगला तपसा गडी दिसतो वाहेस रे बाळा! भोक मागून जगावची पाळी का बाळी सुडवावर?”

डोंगोने मावर विज्ञापको सर्व कर्म-कहाणी सांगितली आणि म्हटले—“मी खूप मेहनत केली. पुसरा कोशी वसता तर जेतकी मेहनत केली बसती त्याने। पण कणसात जी निघाले नाही हा काय माझा दोष?”

“वरच, घात तुझा काहीच अपराध नाही. हे वर्ष, माझ्याजवळही बोडीची जमीन आहे. तुझी इच्छा असेल तर माझ्या शेताचं काम कर, आनन्दाने रहा इथे. जे पोक निघेल, त्याचा पाचवा हिस्सा मी तुला देईन.” विधवा डोंगोशी सहानुभूतीने बोलली.

“काही हरकत नाही. माझी सारी धक्की पणाला लावून काम करीन मी!” डोंगोने काम करायचे कसूळ केले.

दुसऱ्या दिवशी भल्या सकाळी हातात कापड जन् कुपड घेऊन डोंगो शेतावर पोचला. सारी जमीन खोदून त्याने सारखी केली; नांगरल्यावर दिसते तशीच दिसू लागली ती! योग्य वेळी त्याने बी पेरून

रोपाई ही केली. खान बागले पीक, अन् कणसही लागली त्याला! हळूहळू कणसांचा रंग लोनेरी झाला.

परंतु काढणीची वेळ आणळ आलेली पाहून तो सातावर पोचला, तर त्याच्या अनाचा परकापच झाला. एकदोन कणसे हातावर चुरडून पाहिली तर नुसला घोषाच!

“मीच कर्मदरित्री आहे बहुतेक! जे कोणी मला काम देतील त्यांचेच दुर्दैव माझ्यामुळे!” असा विचार मनात घेऊन डोंगो हलाश झाला. कोणच्या तोंडाने मालकिणीला ही बातमी सांगणार तो? तिच्यापुढे काही रोजावची हिंमतच होईना त्याची! पिताची कापणी होईल

तेव्हा आपोआपच कळेल तिला! अशा विचाराने कापणीच्या दिवशी सकाळीच घर सोडून निघून आयचा निदचब केला त्याने.

त्या दिवशी सकाळ होण्यापूर्वीच सकला तो, जन् चोरपावलांनी घराबाहेर पडला— 'आपण एवढी मेहनत करून जातवजेल्या शेतावर एकदा शेटची नजर फिरवावी' या विचाराने शेतास पोचला तो! सहजच एक कणीस तोडून हातावर चोळले स्थाने, जन् काय आश्चर्य! त्यातून सोन्याचे तांदुळेचे दाणे बाहेर पडले!

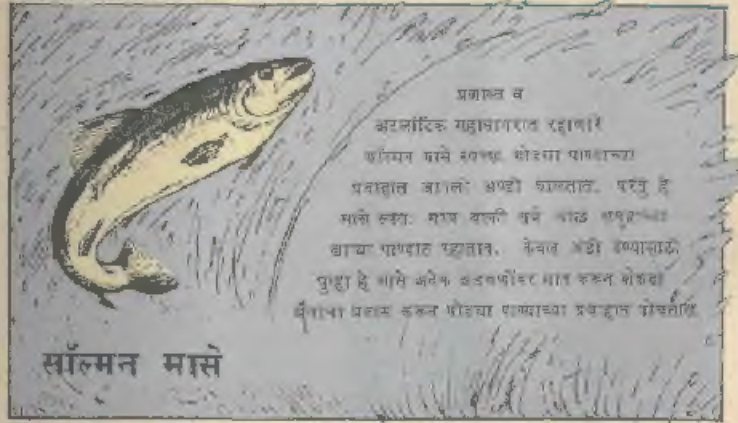
डोंगोचा प्रथम आपल्या डोळ्यावर विरवासच बसेला! त्याने एका पाठोपाठ एक कितीतरी कणसे चोळून पाहिली, जन् आश्चर्य म्हणजे सगळ्यातूनच सोन्याचे दाणे बाहेर पडले! स्थाने ते दाणे मालकिणीला दाखवले.

"अरे बेटा, जाले तरी काय? इतका कसला मानव जालाय तुला?" मालकिणीने त्याला पहाताच विचारले.

"माई, आपल्या शेतात सोन्याच पीक आलं सोन्याच! हे पहा सोनं!" असे मोठ्या उत्साहाने सांगत डोंगोने आपल्या हातातले सोन्याचे तांदुळ तिच्या दाखवले.

डोंगोचं म्हणणं खरंच होतं! शेताची कापणी करून जेव्हा मळणी झाली, तेव्हा तेथे सोन्याचा डोंग झाला! मालकिणीने आपल्या वचनाप्रमाणे डोंगोला त्या सोन्यातला पांचवा हिस्सा मोठ्या प्रेमाने देऊन टाकला. नंतर राब्याच्या सर्व लोकांना बोलावून तिने त्यांना छानशी मेजवानी दिली.

डोंगोला सोन्याचा जो हिस्सा मिळाला, त्यातून त्याने काही शेते खरीदली. त्यावेळी मालकिणीसही जी शेते खरीदली त्या शेतांची देखरेखही तो स्वतःच्या शेतांबरोबर करू लागला. या शेतातून काम करणाऱ्या मजुरांना तो पिकाचा पाचवा हिस्सा वधिस देई. त्या दिवसापसून जावा देशात शेत-मजुरांना उत्पादनाचा पाचवा हिस्सा देण्याची एक प्रथाच सुरू झाली.

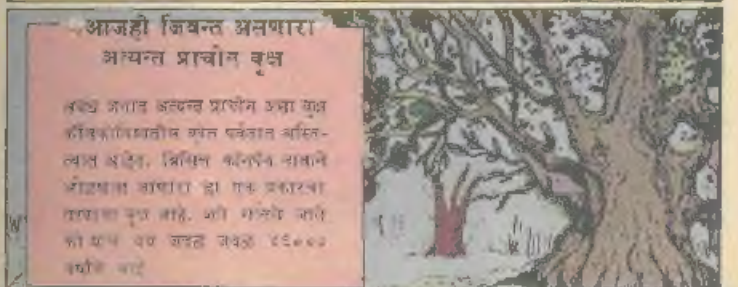
सॉल्मन मासे

प्रजात व
अद्वैतिक यष्टाभारत रक्षापार
अभियन वरने स्वयं. मोठ्या पाचवाच्या
प्रजात व जालं: अष्टी घालतात. परंतु हे
मासे स्वतः माय दाली वने वाढत राहतात.
जावा पाचवात राहतात. केवळ अष्टी देण्यासाठी
तुम्हा हे मासे अनेक अडथळ्यांवर मात करून मोठ्या
देवाचा प्रत्यक्ष करून मोठ्या पाचवाच्या प्रजात पोचतात.

सरडा

सर्व प्रकारच्या परियोजना असलेल्या भागात
बदलण्याची प्राणी म्हणजे सरडा होय असे मानले
जाते. कण ही पोष्ट द्या वाही. ते फक्त काही विविध
प्रकारच्या वातावरणातच वेगळी किंवा हिरवा रंग धारण करू शकतात.
सगळ्या कारणांच्या कणांचा रंग बदलण्यामुळे हे वाचू शकते.

आजही जियन्त अतथारा अत्यन्त प्राचीन वृक्ष

अत्यन्त जवान अत्यन्त प्राचीन असा वृक्ष
जोवकालापासूनच जगत पर्वतात अस्तित्वात
असेल, अतिशय अत्यन्त प्राचीन
आजही जियन्त अतथारा हे एक प्रकारचा
वृक्षच द्या जाते. जो मालव जाले
तो माय वर जाले जवळ १८०००
वर्षांचा जाते

CRUNCHY, MUNCHY SWEETS

The coconut
cookie
treat!

nutrine